

mpc
METODICKO-PEDAGOGICKÉ CENTRUM

Európska únia
Európsky sociálny fond

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ

PaedDr. Mária Tutokyová

Projektové vyučovanie pri výučbe holokaustu

Osvedčená pedagogická skúsenosť edukačnej praxe

Prešov
2014

Vydavateľ: Metodicko-pedagogické centrum, Ševčenkova 11,
850 01 Bratislava

Autor OPS/OSO: PaedDr. Mária Tutokyová

Kontakt na autora: ZŠ s MŠ Terňa, maria.tutokyova@gmail.com

Názov OPS/OSO: Projektové vyučovanie pri výučbe holokaustu

Rok vytvorenia 2014

OPS/OSO: VII. kolo výzvy

Odborné stanovisko vypracoval: Mgr. Tatiana Hricová

Za obsah a pôvodnosť rukopisu zodpovedá autor. Text neprešiel jazykovou úpravou.

Táto osvedčená pedagogická skúsenosť edukačnej praxe/osvedčená skúsenosť odbornej praxe bola vytvorená z prostriedkov národného projektu Profesionálny a kariérový rast pedagogických zamestnancov.

Projekt je financovaný zo zdrojov Európskej únie.

Kľúčové slová

Projektové vyučovanie, projekt, etapy projektu, holokaust, Židia, koncentračný tábor, židovský kódex, konečné riešenie židovskej otázky

Anotácia

Práca – osvedčená pedagogická skúsenosť je venovaná téme holokaustu na hodinách dejepisu v 9. ročníku základnej školy a to formou projektového vyučovania. Práca je členená na dve časti – teoretickú a praktickú. Teoretická časť poskytuje teoretické východiská o projektovom vyučovaní. Praktickú časť tvorí charakteristika projektu „Budujeme mosty pamäti“ (ciele, kompetencie, prierezové témy) a popis jednotlivých etáp samotného projektu. Prácu dopĺňajú prílohy – materiály používané pri jednotlivých aktivitách – fotografie, texty, pracovné listy.

Zámerom práce bolo poskytnutie v praxi overených aktivít projektového vyučovania s tematikou holokaustu.

Práca je vhodná pre učiteľov dejepisu, esetickej výchovy, občianskej náuky, dané aktivity sa však môžu realizovať aj na triednických hodinách.

OBSAH

ÚVOD	5
1 OPIS OSVEDČENEJ PEDAGOGICKEJ SKÚSENOSTI.....	7
2 PROJEKTOVÉ VYUČOVANIE	9
2.1 Charakteristika projektového vyučovania, projektovej metódy, projektu	9
2.2 Etapy projektového vyučovania	12
2.3 Pozitíva a negatíva projektového vyučovania.....	13
2.4 Rozdiel medzi tradičným a projektovým vyučovaním.....	15
3 PROJEKT „BUDUJEME MOSTY PAMÄTI“	16
3.1 Charakteristika projektu	16
3.2 Popis jednotlivých etáp projektu	19
ZÁVER	32
Zoznam príloh	34

ÚVOD

Súčasná doba prináša široký okruh poznania v každej oblasti nášho života – rýchle tempo inovácií v oblasti informačných technológií, novú logiku managmentu krajiny i ďalšiu širokú škálu v ostatných oblastiach ľudského pôsobenia. Tomuto trendu sa musí prispôbiť aj školstvo, ktoré je nesporným nositeľom rozvoja spoločnosti. Preto sa hľadá optimálny model štruktúry, organizácie i riadenia. Diskutuje sa o nových metódach, prostriedkoch, formách vyučovania. A tak sa v posledných rokoch v pedagogickej praxi stretávame s úsilím o demokratizáciu, liberalizáciu a humanizáciu. Veľký význam v tomto procese získava aj projektové vyučovanie.

Projektové vyučovanie umožňuje vytvárať bohaté a flexibilné prostredie na učenie sa, umožňuje napredovať vlastným tempom, významne zvyšuje motiváciu vo vzdelávacom procese, napomáha rozvoju komunikácie, kreativity, kritického myslenia, jednoducho zatraktívňuje vyučovanie

Dejepis mal vždy významné miesto v procese humanizácie žiakov. Jeho cieľom je kultivovanie historického vedomia žiakov, získavanie vedomostí, spôsobilostí, postojov, ktoré určujú spoločenské vzťahy, formovanie ich osobnostného vývoja. K tomuto najlepšie prispieva aktívna práca žiakov. Špecifikum predmetu je v tom, že žiaci sa zoznamujú s minulosťou, ale táto vylučuje možnosť bezprostredného skúmania, vnímania historických udalostí. Pre žiaka je však typické poznávanie prostredníctvom zážitku, človek môže plne pochopiť iba to, čo sám zažije, čo ho dovedie k priamej skúsenosti, prekračuje holú vedomosť. Pred učiteľmi dejepisu tak stojí výzva, ako zatraktívniť predmet (a zatraktívnenie dejepisu potrebuje, pretože sa v oblúbenosti u žiakov vyskytuje na posledných miestach), ako sprístupniť predmet, aby im ponúkol možnosť aktívneho poznávania či prežívania. Jednou z možností je uplatňovanie projektového vyučovania vo vyučovaní dejepisu.

Holokaust ako zlomová udalosť 20. storočia umožňuje zamyslieť sa nad zneužívaním moci a nad úlohou a zodpovednosťou jednotlivca a národov pri konfrontácií s porušovaním ľudských práv, ukázať žiakom, kam až môžu doviest' predsudky, rasizmus, antisemitizmus a zjednodušujúce zovšeobecňovanie v akejkoľvek spoločnosti, podporovať u žiakov citlivejší prístup k postaveniu menších, zamyslenie sa nad dôsledkami pasivity a ľahostajnosťou voči utlačovaniu iných, lepšie si uvedomiť komplexnosť historických procesov, získať predstavu o tom, ako súbeh rôznych faktorov môže prispieť k rozkladu demokratických hodnôt, pochopiť, že v demokracii je zodpovednosťou občanov rozoznať varovné signály a včas na nich reagovať.

Z vyššie uvedených dôvodov sa práca venuje problematike projektového vyučovania v rámci vyučovacieho predmetu dejepis.

Práca sa člení na dve časti – teoretickú a praktickú. Teoretická časť poskytuje teoretické východiská o projektovom vyučovaní – vymedzuje základné pojmy (projektové vyučovanie, projektová metóda, projekt), najdôležitejšie črty projektového vyučovania, ciele, delenie, etapy, pozitíva, negatíva.

Druhá časť je praktická. tvorí charakteristika projektu „Budujeme mosty pamäti“ (ciele, kompetencie, prierezové témy) a popis jednotlivých etáp samotného projektu.

1 OPIS OSVEDČENEJ PEDAGOGICKEJ SKÚSENOSTI

Osvedčená pedagogická skúsenosť „Projektové vyučovanie pri výučbe holokaustu“ predstavuje projekt pod názvom „Budujeme mosty pamäti“, ktorý bol navrhnutý pre:

- **vzdelávaciu oblasť:** Človek a spoločnosť,
- **vyučovací predmet:** dejepis, no je možné ho využiť aj vo vyučovacom predmete občianska výchova, etická výchova, či pri prierezových témach globálne vzdelávanie, multikultúrna výchova, dejepisných krúžkoch, krúžkoch zameraných na regionálne dejiny, či krúžkoch venovaných tematike ľudských práv,
- **typ školy, ročník:** základná škola, 9. ročník,
- **tematický celok:** druhá svetová vojna.

Vychádza zo štandardov dejepisu a občianskej výchovy. Zároveň využíva a prepája vedomosti z geografie, slovenského jazyka a literatúry, náboženstva, informatiky, výtvarnej výchovy, estetiky, etiky. V projekte sú integrované prierezové témy: multikultúrna výchova, osobnostný a sociálny rozvoj, tvorba projektu a prezenčné zručnosti. Veľká pozornosť je venovaná najmä čítaniu s porozumením, ale aj regionálnym dejinám, tvorivej dramatike, tvorivému čítaniu a písaniu.

Cieľovou skupinou, na ktorú je osvedčená pedagogická skúsenosť zameraná, sú:

- **kategória pedagogických zamestnancov:** učiteľ,
- **podkategória:** učiteľ dejepisu pre nižšie sekundárne vzdelávanie.

Túto osvedčenú pedagogickú skúsenosť však môžu využiť aj ostatní pedagógovia humanitných predmetov nižšieho sekundárneho vzdelávania, no môžu ju využiť aj pedagógovia humanitných predmetov vyššieho sekundárneho vzdelávania, kde sa daná problematika tiež preberá.

Hlavným cieľom práce bolo na základe odborných a vlastných poznatkov a skúseností prostredníctvom navrhnutých aktivít zatriktívniť a sprístupniť vyučovanie dejepisu, napomôcť čitateľskej gramotnosti, rozvoju komunikácie, kreativity, kritického myslenia, umožniť zamyslieť sa nad zneužívaním moci a nad úlohou a zodpovednosťou jednotlivca, ukázať, kam až môžu doviest' predsudky, rasizmus, antisemitizmus a zjednodušujúce zovšeobecňovanie, zamyslieť sa nad dôsledkami pasivity a ľahostajnosťou voči utlačovaniu iných, lepšie si uvedomiť komplexnosť historických procesov.

Čiastkové ciele:

- zvýšiť samostatnosť, aktivitu a záujem žiakov získavať nové vedomosti a zručnosti na hodinách dejepisu,
- vytvoriť priestor na sebarealizáciu a asertivitu žiakov,
- zlepšiť klímu v triede,
- vytvoriť plynulý komunikačný tok medzi žiakom a kolektívom,
- posilniť vzťah žiak – učiteľ,
- aktívne zapojiť každého žiaka - individuálne alebo v skupine,
- podporiť rast osobnosti, samostatnosti a zodpovednosti žiakov,
- rozvíjať toleranciu, ústretovosť ale aj schopnosť byť kritický k iným,

- chápať potreby a postoje iných,
- prehľbovať rešpekt k ľudským právam,
- odbúrať stereotypné memorovanie,
- učiť sa pochopením súvislostí,
- učiť sa zážitkovou formou,
- podporiť logické, ekonomické a kooperatívne myslenie u žiakov,
- rozvíjať kritické myslenie,
- podporiť samostatnú, tvorivú a iniciatívnu prácu žiakov,
- rozvíjať komunikačné schopnosti žiakov,
- vedieť posúdiť a hodnotiť svoju aj cudziu prácu,
- vedieť zvládať záťažové situácie,
- rešpektovať iných,
- orientovať sa v množstve poznatkov a informácií.

Vyučovanie dejepisu na Slovensku sa v súčasnej dobe snaží klásť väčší dôraz na národné dejiny a na dejiny 19. a 20. storočia. Téma holokaustu spĺňa obe priority. Je to však téma veľmi komplikovaná a náročná – pre žiaka, ale aj pre učiteľa. Žiak je pri nej vystavený okrem iného silnému emočnému tlaku. A učiteľ musí budovať humanitu, toleranciu a demokraciu na pozadí obrovskej tragédie v dejinách ľudstva, zároveň musí vystihnúť správnu mieru primeranej výpovednej hodnoty a „morbídnosti“ a v nekonečnej rade musí byť pripravený aj na rôzne (dokonca neprimerané) reakcie žiakov.

Odporúčania pri vyučovaní témy holokaustu pre pedagogickú prax:

- nepoukazovať iba na radikalizmus, ktorý so sebou holokaust priniesol,
- zamerať na postupné prezentovanie dejín židovského národa, na jeho náboženstvo, kultúru, zvyky, spoločenské postavenie a až v dôsledku nástupu fašizmu v Európe na zverstvú, ktoré boli páchané počas druhej svetovej vojny (Peleyová, 2003)
- poukázať na okolnosti, ktoré vyústili do holokaustu,
- neprezentovať holokaust iba cez „hromady mŕtvol“ a čísla,
- využívať príbehy,
- nezaoberať sa iba obeťami, ale aj páchatelmi a záchrancami,
- dôsledne rozlíšiť historické fakty od morálneho pôsobenia,
- dôsledne rozlíšiť minulosť a súčasnosť,
- diskutovať o problematike,
- vytvoriť dostatočný priestor na pochopenie, reflexiu,
- objektívne zhodnotiť históriu,
- využívať medzipredmetové vzťahy - najmä s náboženskou výchovou, etickou výchovou a občianskou výchovou,
- tému holokaustu neučiť iba na jednej vyučovacej hodine,
- vyvrátiť fámy v súvislosti so židovským obyvateľstvom, alebo so samotnými Nemcami,
- vysvetliť, že nie všetci Nemci sú zodpovední za holokaust,
- zamerať sa na nové edukačné postupy a metódy,
- v prípade možnosti využiť exkurziu do miest, ktoré súvisia s danou problematikou, besedu s pracovníkmi múzea, historikmi, ale najmä s žijúcimi pamätníkmi.

2 PROJEKTOVÉ VYUČOVANIE

„Vek projektov otvoril v roku 1918 William Heard Killpatrick – jeden z najbližších spolupracovníkov Johna Deweyho - svojím článkom The Project Method. Východiskom sa mu stala Deweyova pedagogická koncepcia progresívnej výchovy“ (Bekenyová, 2005, s. 5). Rozmach projektového vyučovania nastal po 2. svetovej vojne.

2.1 Charakteristika projektového vyučovania, projektovej metódy, projektu

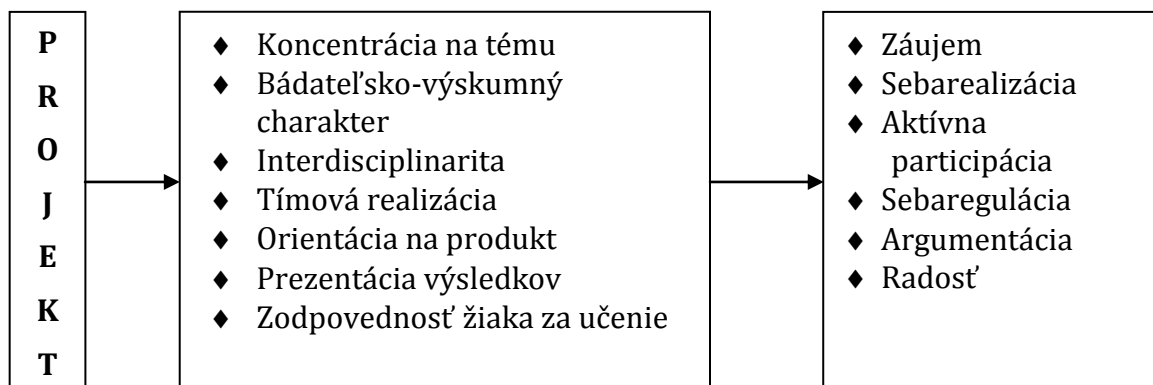
Projektové vyučovanie je koncepcia, v ktorej je projektová metóda hlavnou metódou vyučovania a využívanie projektov tvorí prevažnú časť vyučovania (Kosová, 1996). Predstavuje jeden z variantov problémového vyučovania (Kasíková, 1993). Pod pojmom projektové vyučovanie sa myslí taká vyučovacia forma, kde sú žiaci vedení k riešeniu komplexných problémov, získavajú skúsenosti s praktickou činnosťou a experimentovaním (Prucha, Walterová, Mareš, 1995). Inú definíciu projektového vyučovania uvádza Kratochvilová (2006), ktorá projektové vyučovanie definuje ako usporiadaný systém činnosti učiteľa a žiakov, kde dominantnými sú aktivity žiakov a vďaka učiteľovi, ktorý vystupuje ako poradca smerujú k dosiahnutiu cieľa.

Projektové vyučovanie pomáha spájať kognitívne učenie s afektívnym prístupom. Podstatnou črtou projektového vyučovania je aktívne plánovanie, uskutočňovanie a hodnotenie činností na vyučovaní žiakom. Žiak je iniciátorom vlastného učenia, vlastného opravovania chýb, sám si overuje správnosť riešení, sám zisťuje, kde urobil chybu a opraví ju, čím u neho mizne strach pred chybou.

Zelina (2000) uvádza tieto základné **princípy projektového vyučovania**:

- zreteľ na potreby a záujmy detí,
- zreteľ na aktuálnu situáciu – otvorenie školy širšiemu prostrediu, ale aj osobnej situácií dieťaťa,
- interdisciplinarita,
- sebaregulácia pri učení,
- orientácia na produkt,
- skupinová realizácia – v práci v tímoch sa žiaci učia spolupracovať, učia sa komunikovať, ale učia sa aj tolerancii a riešeniu konfliktov,
- spoločenská relevantnosť – spája školu so životom.

Tabuľka 1 Základné črty projektového vyučovania a vzťah k rozvoju osobnosti žiaka

Prameň: spracované podľa Valenta, Kasíková, 1993

Základnou myšlienkou projektového vyučovania je **koncentrácia učiva**, mnohotvárnosť a maximálne využívanie medzipredmetových vzťahov. Základným momentom je **téma**, ktorej nosnosť a šírku predurčuje projekt, ku ktorému žiaci pristupujú z rôznych pohľadov. Projektové vyučovanie poskytuje možnosti pre **experimentálnu a bádateľskú činnosť**. Kognitívnym zámerom projektového vyučovania je podnietiť žiaka k tvorbe množstva nápadov, hľadať odpoveď na množstvo otázok, riešiť problémy. Ide tu o to, aby žiak aktívne spracúval podnety prírodného a sociálneho prostredia do svojho poznania. Na základe vlastnej aktivity odhaľoval vzťahy a pravidlá. Experiment predpokladá robiť aj chyby. Žiak má teda právo objavovať nové s možnosťou omylu. Ďalším charakteristickým znakom projektového vyučovania je **interdisciplinarita**. Projekty svojou podstatou ponúkajú celistvé poznanie, sú teda i hodnotným prostriedkom prekonania izolácie informácií v jednotlivých predmetoch. Pokiaľ majú žiaci profitovať z projektu, musí byť v ňom začlenená požiadavka **tímového úsilia**. Projektové vyučovanie znamená prirodzené prepojenie činnosti žiakov do zmysluplnej tímovej práce. Projekty ponúkajú vhodné prostredie pre tréning tímovej práce. Projektové vyučovanie je **orientácia na produkt** - vyžaduje dokumentáciu priebehu i výsledku učenia, jeho prezentáciu pre školu i mimo školy (záznamy, nástenky, modely, portfóliá, nástroje, výrobné predmety a pod.). S orientáciou na produkt úzko súvisí verejná **prezentácia** spojená s **argumentáciou**. Robí sa pred triedou, žiakmi a učiteľmi iných tried, celou školou, rodičmi, ale aj verejnosťou. Na prezentáciu bývajú pozvaní tí, ktorých sa problematika riešená v projekte bezprostredne dotýka. Ďalší znak projektového vyučovania je skutočnosť, že za výsledok učenia preberá **zodpovednosť** žiak. Je na ňom, kde a aké informácie vyhľadá, ako ich využije v procese riešenia a k akým záverom dospeje. Nejde o náhodné získavanie náhodných skúseností, ale o ich premyslenie, spracovanie a hodnotenie.

V súvislosti s termínom projektové vyučovanie je vhodné uviesť aj niekoľko definícií **projektovej metódy**. Podľa Prucha, Valterová, Mareš (1995, s. 184) je projektová metóda „vyučovacia metóda, v ktorej sú žiaci vedení k samostatnému spracovaniu určitých projektov a získavajú skúsenosti praktickou činnosťou a experimentovaním.“ Houška (In: Bekéniová, s. 6) tvrdí, že projektová metóda je „metódou vysokého stupňa integrácie učiva z jednotlivých predmetov do jednej činnosti a maximálne priblíženie tejto činnosti k reálnemu životu.“ Petrašková (2007) uvádza, že projektová metóda ako moderný spôsob vyučovacej metódy, neodovzdáva poznatky v hotovej forme, ale sa orientuje na žiaka a na jeho proces aktívneho učenia sa. Rozvíja myslenie a praktické činnosti žiakov, vzbudzuje u nich záujem o poznávanie (Darak - Tabaková, 1998). Šimonik (2005, s. 16) popisuje projektovú metódu ako „komplexnú pracovnú úlohu, pri riešení ktorej si žiaci súčasne osvojujú nové vedomosti a zručnosti.“

Východiskom projektového vyučovania je **projekt**. Vo všeobecnosti pod pojmom projekt (z lat. pro-jicio, pro-iectum, návrh, rozvrh) môžeme rozumieť spracovaný zámer, rozvrh alebo plán nejakej budúcej činnosti alebo jej výsledku, či časovo ohraničené úsilie, smerujúce k vytvoreniu unikátneho produktu alebo služby. Termín projekt sa v podstate používa pre akýkoľvek zámer s určitým jedinečným a novým cieľom.

V pedagogike definovali pojem projekt viacerí autori. Kilpatrik (In: Slavkayová, 2005, s.7) uvádza, že „projekt je celkom určite a jasne navrhnutá úloha, ktorú môžeme predložiť žiakom tak, aby sa mu zdala životne dôležitá tým, že sa blíži skutočnej činnosti ľudí v živote.“ Projekt je komplexný problém (Turek, 1999). Valenta, Kasíková (1993)

charakterizujú projekt ako jasne navrhnutú úlohu, ktorú je možné predložiť žiakom tak, aby sa im zdala životne dôležitou, aby sa približovala skutočnej činnosti dospelých, čím zdôraznil praktický a utilitárny charakter projektu. Ďalej uvádzajú, že zázemím projektov je idea, súhrnne pomenovaná ako koncentrácia, t. j. stanovenie spoločných „jadier“, základov ..., okolo ktorých by sa koncentrovalo učivo. Žanta (In: Valenta, Kasíková, 1993, s. 4) uvádza: „Projekt je účelne organizovaný súhrn myšlienok, zoskupených okolo dôležitého strediska praktických vedomostí, smerujúcich k určitému cieľu.“

2.2 Ciele projektového vyučovania, delenie projektov

Prvoradým cieľom projektového vyučovania je aktívne zapojiť žiakov do poznávacieho procesu – aktívne učenie sa. Proces poznávania je charakteristický svojou otvorenosťou. Učítelia vytvárajú problémové scenáre a otázky, ktoré vedú k tomu, aby žiaci rozmýšľali o tom, čo sa učia. Scenáre projektov sú len rámcové a dotvárajú sa v spolupráci so žiakmi počas riešenia. Realizácia projektu závisí od žiakov, od ich tvorivosti, fantázie, kritického myslenia, vnútornej motivácie, záujmov a potrieb.

Všeobecné ciele projektového vyučovania:

- priblíženie školy k životu,
- zmena systému osvojovania si nových poznatkov,
- zmena organizačných foriem vyučovania,
- identifikácia žiakov s učebnými cieľmi,
- integrovanie poznatkov do uceleného systému poznania,
- uvedomenie si významu a zmyslu poznávania,
- výchova k samostatnosti a vlastnej zodpovednosti.

Edukačné ciele spočívajú predovšetkým v rozvíjaní schopností a návykov:

- samostatne a tvorivo myslieť a pracovať,
- plánovať vlastnú prácu a dokončiť ju,
- niesť zodpovednosť za svoju prácu a prekonávať prekážky,
- pracovať s informáciami (knihy, encyklopédie, internet, a pod.),
- prezentovať vlastnú prácu, vystupovať, správne sa vyjadrovať, argumentovať,
- spolupracovať, komunikovať, tolerovať a prijímať iné názory,
- hodnotiť svoju prácu a prácu svojich spolužiakov.

Projekty môžeme rozdeľovať podľa rôznych hľadísk. Podľa Kratochvílovej (2006) delíme projekty podľa:

- účelu: problémové, konštruktívne, hodnotiace, drilové;
- navrhovateľa: iniciované žiakom, učiteľom, spoločné;
- počtu zúčastnených: individuálne, kolektívne;
- času: krátkodobé, strednodobé, dlhodobé;
- informačného zdroja: voľný (informácie si žiak zaobstará sám), viazaný (informácie sú žiakovi poskytnuté), kombinovaný (prepojenie voľného a viazaného);
- miesta: domáce, školské, kombinované;
- veľkosti: malé, veľké;
- oboru: jedнопredmetové, medzipredmetové.

Zelina (2000) delí projekty na:

- problémové – úlohou je vyriešiť nejaký problém zo života,
- tvorivé – úlohou je navrhnúť, vytvoriť niečo nové,
- hodnotiace – úlohou je niečo posudzovať, hodnotiť, často aj vypracovať kritériá hodnotenia,
- nácvikové – úlohou je niečo si natrvalo osvojiť.

Rôznorodé delenie projektov je obohacujúcim prvkom pri chápaní daného pojmu. Každé členenie je jedinečné a každý si môže vybrať to, ktoré mu v jeho kontexte a zámere vyhovuje.

2.3 Etapy projektového vyučovania

Projektové vyučovanie si vyžaduje od učiteľa dobrú organizáciu a premyslené riadenie vyučovacieho procesu. Organizačná štruktúra je veľmi variabilná. Jednotliví autori uvádzajú istú postupnosť krokov, ktorú je potrebné pri projektovom vyučovaní dodržiavať.

Hlavné kroky podľa Kilpatricka (In: Slavkayová, 2005) sú tieto:

- zámer,
- plánovanie,
- realizácia,
- hodnotenie.

Petlák (2004) navrhuje túto postupnosť:

- uvažovanie nad tým, čo by bolo potrebné a vhodné riešiť,
- „zháňanie“ myšlienok vedúcich k formovaniu projektu,
- plánovanie učiteľa a žiakov,
- premýšľanie, ako sa to všetko zrealizuje,
- vytýčenie si časového obdobia,
- metódy práce skupín na projekte,
- prezentácia výsledkov.

Turek (1997) uvádza tieto etapy projektového vyučovania:

- voľba témy projektu, cieľov, určenie špecifík a konkrétnych výstupov,
- plánovanie projektu, vypracovanie postupu riešenia projektu, rozdelenie žiakov do skupín, pridelenie úloh, určenie časového limitu,
- realizácia projektu žiakmi,
- zverejnenie výsledkov projektu.

Zelina (2000) vyčleňuje tieto kroky projektového vyučovania:

- cieľ, zámer a formulácia problému, ktorý chce projekt riešiť,
- plán – určenie postupu, prostriedkov, rozdelenie úloh, časový harmonogram,
- realizácia,
- hodnotenie.

Skalková (1999) uvádza tento **postup projektového vyučovania**.

- **Podnet** - voľba situácie, ktorá pre žiakov predstavuje skutočný problém. V tejto fáze projektového vyučovania je dôležité, aby si učiteľ ujasnil cieľ (tému

a podtémy v dostatočnom množstve, aby si žiaci mali z čoho vyberať). Zvolená téma by pre žiakov mala predstavovať skutočný problém. Mali by to byť situácie, ktoré vychádzajú zo sociálneho a životného prostredia žiakov. Môže sa jednať o problémy, ktoré si žiaci sami zvolia a prejavujú o nich intenzívny záujem. Učitelia tiež môžu vychádzať zo vzdelávacích programov (štátneho, resp. školského), môžu hľadať väzbu na jednotlivé oblasti vzdelávania, či už v rámci jednotlivých vyučovacích predmetov alebo prierezových tém.

- **Plánovanie** – diskusia nad plánom riešenia zvoleného problému. V tejto etape je dôležitou úlohou učiteľa podnietiť diskusiu všetkých žiakov tak, aby mali možnosť vyjadriť svoj vlastný názor, svoju predstavu a mohli prejsť vlastnú iniciatívu pri realizácii projektu. Ďalej učiteľ prediskutuje so žiakmi plán riešenia daného problému. Žiaci potom spoločne formulujú otázky (podtémy), ktoré budú riešiť. Spoločne s učiteľom sa dohodnú na podobe výsledku (napr. výstava, referát, dokumentácia). Vhodné je potom výsledný plán riešenia projektu nechať v triede na viditeľnom mieste (napr. formou plagátu). Dôležité je tiež naplánovať organizáciu projektu, jeho dĺžku, rozdelenie rol v skupinách, formy výstupu a pod.
- **Realizácia** - rozvíjajú sa činnosti vyžadujúce riešenie tohto problému. Skupiny či jednotlivci sa venujú riešeniu svojich úloh, rozvíjajú sa aktivity a činnosti, ktoré vedú k riešeniu samotných problémov. Žiaci sú samostatní, aktívne spolupracujú v skupinách. Všetkým žiakom by malo byť jasné, kto, čo a ako urobí. V tejto fáze žiaci pracujú so zdrojmi informácií, zbierajú materiál, pracujú na produktoch rôzneho druhu.
- **Prezentácia** - zverejnenie výsledkov - záver projektu. Skupiny žiakov prezentujú výsledky svojej práce pred triedou, rodičmi alebo inými účastníkmi podľa témy projektu. Nejde tu len o ukážku hotových produktov, ale o ich prezentovanie (propagovanie). V počiatočnej fáze by mal učiteľ určiť body, čo by mala prezentácia obsahovať (napr. ako sme postupovali pri rozdelení rolí v skupine, kto sa na čom podieľal, ako sme úlohu zvládli, aké boli ťažkosti pri realizácii projektu, na čo sme mimoriadne hrdí a pod.). Aby prezentácia nebola len jednorazovým aktom, žiaci môžu svoje produkty umiestniť na viditeľnom mieste triedy, školy, internetovej stránke a pod.

2.4 Pozitíva a negatíva projektového vyučovania

V súvislosti s uplatňovaním projektového vyučovania sa veľmi často hovorí o jeho výhodách. Cieľavedomé používanie projektového vyučovania prináša veľa výhod pre učiteľov aj žiakov. Najdôležitejšie sú stimulácia motivácie, podpora kreativity, samostatnosti, vytváranie študijných návykov, celková zmena vzťahu k predmetu a štúdiu. Pri projektovom vyučovaní sa rozvíja iniciatíva, samostatnosť, tvorivosť žiakov, kritické myslenie, schopnosť spolupráce komunikácie, schopnosť učiť sa, riešiť problémy, hľadať informácie, rozvíja sa pozitívnym smerom citová a hodnotová sféra žiakov.

Zelina (2000) nachádza v projektovom vyučovaní tieto **výhody**:

- je blízke životu,
- je vysoko motivujúce,
- je kreatívne,

- učí žiakov hľadať informácie, selektovať ich a zvažovať ich význam pre riešenie problému,
- učí žiakov navrhovať riešenia,
- učí žiakov k vzájomnému rešpektu.

Kratochvílová (2006) uvádza tieto pozitíva projektového vyučovania:

- projekt zapája všetkých žiakov do vyučovacieho procesu,
- rozvíja spoluprácu, prácu v skupinách,
- posilňuje vzájomné vzťahy medzi žiakmi,
- rozvíja tvorivosť, aktivitu, fantáziu,
- vedie k prekonávaniu prekážok,
- práca žiakov sa stáva zmysluplná,
- učivo je integrované do celkov.

Takéto kladné hodnotenia na základe vlastných postrehov a postrehov svojich kolegov uvádza Bekéniová (2005):

- primárna orientácia na životné situácie,
- zblížuje žiakov a učiteľov pri riešení spoločných úloh,
- žiaci sa učia na seba preberať zodpovednosť,
- záujmy žiakov, ovplyvňujúce výber témy, sú korigované spoločenskou významnosťou témy,
- projektovým vyučovaním sa dosahujú zmeny postojov, zmeny v prosociálnom správaní, komplexnejšie vedomosti žiakov,
- projektové vyučovanie zamestnáva a formuje celú osobnosť,
- má motivačnú silu,
- umožňuje kvalitatívnu diferenciaciu a individualizáciu vo vyučovaní,
- rozvíja sociálne cítenie,
- posilňuje estetické cítenie,
- rozvíja hodnotiace myslenie,
- učí tvoriť, podnecuje intuíciu a fantáziu,
- učí hľadať, spracúvať, vyhodnocovať a prezentovať informácie,
- rozvíja komunikačné schopnosti,
- znižuje obavy z neúspechu,
- zvyšuje sebavedomie žiakov,
- poskytuje viac príležitosti na diskutovanie a formulovanie názorov.

Pri projektovom vyučovaní hrozí nebezpečenstvo (pri nesprávnom výbere projektov), že vedomosti žiakov budú v porovnaní s tradičným vyučovaním menej systematické, menej usporiadané. Projektové vyučovanie je náročnejšie na spotrebu času a najmä na prípravu a schopnosti učiteľov (učiteľ musí byť napr. dobrý organizátor, diagnostik), na zmenu ich návykov a postojov, ale aj na priestorové a materiálno-technické vybavenie školy. Hlavným a najväčším negatívom je hodnotenie výsledkov. Klasické metódy sa dajú použiť len čiastočne. Pri projektovom vyučovaní je dôležitá aj ústretovosť a pochopenie zo strany a vedenia školy, vytvorenie podmienok pre samostatnú a tvorivú prácu učiteľov (materiálne zázemie, možnosť vzdelávania pre získanie inšpirácie a informácií o nových trendoch v oblasti aprobačných predmetov).

Nemenej dôležitý je aj vzťah učiteľ a žiak, pedagogicko-psychologické predpoklady, nadviazanie kontaktov, príprava vyučovania vo vzťahu k žiakovi, podporovanie jeho

samostatnosti, zohľadnenie tvorivosti pri hodnotení žiakov, využitie súťaživosti žiackych skupín, rozvoj a uplatnenie komunikácie, nachádzanie súvislosti pri riešení problémov a vyvodzovanie záverov z výsledkov práce, vytvorenie podmienok pre skupinovú prácu.

Valenta, Kasíková (1993) uvádzajú tieto **negatívne aspekty projektového vyučovania**:

- všetko musí byť premyslene organizované, riadené,
- vyžaduje si čas na prípravu, materiálne podmienky a priestor,
- učiteľ musí citlivo odhadnúť mieru voľnosti a zodpovednosti žiakov,
- učiteľ musí odhadnúť mieru využitia,
- logika životnej praxe nerešpektuje zásadu postupnosti vyučovacích poznatkov, zásadu primeranosti,
- je nutné mať možnosť voľne nakladať s časom pre vyučovanie,
- vo výhode bude učiteľ, ktorý je dobrý organizátor, citlivý diagnostik a dobrý znalec učiva a pedagogiky.

Podľa Zelinu (2000) medzi negatíva môžeme zaradiť to, že sa vyžaduje vysoká tvorivosť od učiteľa, aby dokázal vymyslieť tému a tiež si to vyžaduje dobré improvizáčne schopnosti, aby vedel reagovať na nečakané otázky a reakcie žiakov. Negatívum vidí aj náročnosť organizácie takejto práce, odhade časového trvania práce. Najčastejšie pozitíva a negatíva projektového vyučovania sú zosumarizované v tabuľke (príloha A.2).
Pozitíva a negatíva projektového vyučovania

Napriek pozitívam i negatívam, ktoré sme vyššie uviedli je evidentné, že by malo mať parciálne zastúpenie vo vyučovacom procese. Projektové vyučovanie svojím hravým, nenúteným a spontánnym prístupom predurčuje úspešnosť zvládnutia a zvnútorňovania princípov ľudskosti, svojím rozsahom, šírkou záberu jednotlivých predmetov, rôznorodosťou foriem je medzičlánkom školou a životom.

3 PROJEKT „BUDUJEME MOSTY PAMATI“

Projekt „Budujeme mosty pamäte“ tvorí charakteristika projektu (ciele, kompetencie, prierezové témy) a popis jednotlivých etáp samotného projektu.

3.1 Charakteristika projektu

Projekt „Budujeme mosty pamäte“ bol vytvorený pre vyučovací predmet dejepis s cieľom zatriktívniť a sprístupniť vyučovanie dejepisu, napomôcť rozvoju komunikácie, kreativity, kritického myslenia, umožniť zamyslieť sa nad zneužívaním moci a nad úlohou a zodpovednosťou jednotlivca, ukázať, kam až môžu doviest' predsudky, rasizmus, antisemitizmus a zjednodušujúce zovšeobecňovanie, zamyslieť sa nad dôsledkami pasivity a ľahostajnosťou voči utlačovaniu iných, lepšie si uvedomiť komplexnosť historických procesov.

Všeobecné ciele projektu:

- vytvoriť priestor na sebarealizáciu a asertivitu žiakov,
- zlepšiť klímu v triede,
- vytvoriť plynulý komunikačný tok medzi žiakom a kolektívom,
- posilniť vzťah žiak – učiteľ,
- aktívne zapojiť každého žiaka - individuálne alebo v skupine,
- podporiť rast osobnosti, samostatnosti a zodpovednosti žiakov,
- rozvíjať toleranciu, ústretovosť ale aj schopnosť byť kritický k iným,
- chápať potreby a postoje iných,
- prehľbovať rešpekt k ľudským právam,
- odbúrať stereotypné memorovanie,
- učiť sa pochopením súvislostí,
- učiť sa zážitkovou formou,
- podporiť logické, ekonomické a kooperatívne myslenie u žiakov,
- rozvíjať kritické myslenie,
- podporiť samostatnú, tvorivú a iniciatívnu prácu žiakov,
- rozvíjať komunikačné schopnosti žiakov,
- vedieť posúdiť a hodnotiť svoju aj cudziu prácu,
- vedieť riešiť problémy, zvládať záťažové situácie,
- rešpektovať iných,
- orientovať sa v množstve poznatkov a informácií,
- aktívne využívať IKT v ľubovoľnom predmete.

Špecifické ciele projektu sú uvedené pri popise jednotlivých aktivít.

Obsahový a výkonový štandard projektu je pre lepšiu orientáciu v tabuľke 3.

Tabuľka 3 Obsahový a výkonový štandard projektu

Obsahový štandard	Výkonový štandard
Historický čas	Žiaci budú schopní:
Priestor na mape	- zaradiť roky do príslušného storočia,
Svetové náboženstvá	- získať historické informácie z dejepisnej mapy,
	- rešpektovať existenciu a prejavy zvykov a tradícií iných náboženstiev,

<p>Druhá svetová vojna</p> <p>- Život v čase vojny</p> <p>- Holokaust, šoa</p> <p>Ľudské práva a slobody</p> <p>Komunikácia emócií</p> <p>Základy empatie</p>	<ul style="list-style-type: none"> - rozpoznať nebezpečenstvo ideológií, ktoré hlásajú rasovú neznášanlivosť, - opísať život v čase vojny, - rozlíšiť autoritatívny režim od demokracie, - analyzovať dôsledky židovského kódexu, - charakterizovať Slovenskú republiku (1939-1945), - analyzovať politický systém SR v čase vojny, - opísať spoločnosť a jej zloženie, - posúdiť vplyv vojny na spoločnosť, - charakterizovať ľudské práva a slobody, - komunikovať prijateľným spôsobom, - obhájiť nenásilné stanovisko v prípade konfliktu, - zaujať empatické postoje k iným.
---	---

Prameň: vlastné spracovanie podľa ŠVP

Projekt a jeho jednotlivé aktivity prispievali k rozvoju týchto **klúčových kompetencií**:

kompetencie k učeniu:

- plánovať sa organizovať si učenie a pracovnú činnosť,
- operovať so všeobecne zaužívanými termínmi, znakmi a symbolmi,
- využívať poznatky z rôznych predmetov,
- vyhľadávať a kombinovať informácie z rôznych zdrojov (verbálnych, obrazových, grafických; etnografické zbierky, učebníc, slovníkov, kníh, atlasov, novín, webových stránok...),
- kriticky pristupovať ku zdrojom informácií, informácie tvorivo spracovávať a využívať,
- zovšeobecňovať informácie, prepájať vecí do súvislostí,
- zamýšľať sa nad problémami a formulovať vlastné názory a postoje,
- hodnotiť vlastnú prácu,
- efektívne využívať získané informácie v praktickom živote;

kompetencie v oblasti sociálnej a komunikačnej:

- posilňovať svoju samostatnosť, sebadôveru a sebaúctu,
- pracovať v atmosfére úcty a tolerancie,
- formulovať a vyjadrovať vlastné myšlienky,
- diskutovať o probléme, argumentovať a obhajovať vlastný názor,
- načúvať, zhrnúť a parafrázovať predložený názor,
- porozumieť rôznym typom textu, obrazovým materiálom,
- využívať informačné a komunikačné prostriedky,
- ochraňovať individuálne a spoločenské hodnoty;

kompetencie k riešeniu problémov:

- rozpoznávať a pochopiť problém,
- vytvárať vlastný názor na problémové situácie,
- hľadať varianty riešenia,
- premyslieť a naplánovať spôsoby riešenia problému,
- nachádzať zhodné, podobné a odlišné znaky pri vyhľadávaní informácií k problematike,
- pri riešení problémov objavovať paralely v histórii,
- samostatne riešiť problémy,
- využívať logické, matematické a empirické postupy,
- kriticky myslieť, logicky uvažovať,

- obhajovať vlastné postoje a rozhodnutia;

kompetencie osobné, sociálne a občianske:

- uvedomovať si vlastné potreby a tvorivo využívať svoje možnosti,
- dokázať odhadnúť svoje silné a slabé stránky ako svoje rozvojové možnosti,
- uvedomiť si, že má svoje práva a povinnosti,
- uvedomiť si význam pozitívnej sociálno - emočnej klímy v triede a svojim konaním prispievať k dobrým medziľudským vzťahom,
- byť aktívny pri definovaní a napĺňaní spoločných cieľov,
- reflektovať skupinové postupy, vzťahy,
- vytvárať pravidlá v tíme,
- aktívne hľadať miesto v skupine,
- poskytovať podporu a pomoc,
- rešpektovať druhých – myslenie, názor, skutok;

kompetencie v oblasti informačných a komunikačných technológií:

- dokáže primerane veku komunikovať pomocou elektronických médií,
- dokáže adekvátne veku aktívne vyhľadávať informácie na internete.

Prierezové témy zakomponované do projektu.

- **Osobnostný a sociálny rozvoj**

Obsahový štandard:

- rozvoj poznávacích schopností,
- sebazpoznanie a seba prijatie, sebaregulácia a sebaorganizácia,
- komunikácia, kooperácia a kompetencia,
- riešenie problémov a rozhodovanie,
- hodnoty, postoje, praktická etika.

Výkonový štandard – žiak sa učí:

- porozumieť sebe samému a druhým,
- zvládať vlastné správanie,
- rozvíjať základné schopnosti dobrej komunikácie,
- utvárať a rozvíjať základné zručnosti pre spoluprácu,
- získať základné sociálne zručnosti pri riešení zložitých situácií,
- osvojovať si študijné zručnosti,
- utvárať si pozitívny postoj k sebe samému a k druhým,
- uvedomovať si hodnotu spolupráce,
- uvedomovať si hodnotu rôznosti ľudí, názorov, prístupov k riešeniu problémov,
- uvedomovať si mravné rozmery rôznych spôsobov ľudského správania.

- **Multikultúrna výchova**

Obsahový štandard:

- kultúrna diferenciácia,
- etnický pôvod,
- princíp solidarity.

Výkonový štandard – žiak sa učí:

- osvojiť si znalosti o židovskom etniku,
- chápať a tolerovať odlišné záujmy, názory i schopnosti druhých,
- prijímať druhého ako jedinca s rovnakými právami, uvedomovať si, že všetky etnické skupiny a kultúry sú rovnocenné a žiadna nie je nadradená inej,

- rozvíjať schopnosti rozpoznať prejavy rasovej neznášanlivosti a napomáhať prevencii vzniku xenofóbie,
 - uvedomovať si možné dopady svojich verbálnych i neverbálnych prejavov a pripravenosť niesť zodpovednosť za svoje správanie,
 - učiť sa vnímať odlišnosti ako príležitosti k obohateniu, nie ako zdroj konfliktu,
 - angažovať sa pri potieraní prejavov intolerancie, xenofóbie, diskriminácie, rasizmu,
 - vnímať seba ako občana, ktorý sa aktívne spolupodieľa na utváraní vzťahu spoločnosti k minoritným skupinám.
- **Tvorba projektu a prezentačné zručnosti**
- Obsahový štandard:**
- prezentácia práce,
 - práca na projekte,
 - spracovanie informácií.
- Výkonový štandard – žiak sa učí:**
- získavať potrebné informácie, pracovať s nimi, spracovať ich,
 - vypracovať harmonogram prác,
 - riadiť seba i tím,
 - spolupracovať v skupine,
 - riešiť problémy v skupine,
 - komunikovať, argumentovať,
 - prezentovať sám seba,
 - prezentovať prácu v skupine,
 - prezentovať svoju prácu písomne aj verbálne s použitím informačných a komunikačných technológií.

3.2 Popis jednotlivých etáp projektu

Projekt „Budujeme mosty pamäti“ pozostával zo štyroch etáp, v súlade s etapami projektového vyučovania ako ich uvádza Skalková (1999).

Téma projektu „Budujeme mosty pamäti“. Na úvodnej vyučovacej hodine dejepisu si žiaci vybrali jednu z navrhovaných tém ako tému projektového vyučovania. Po diskusiách k jednotlivým témam sa žiaci rozhodli pre tému holokaust a vymysleli aj jeho názov „Budujeme mosty pamäti.“

Plánovanie riešenia projektu „Budujeme mosty pamäti“. Po vybratí témy a názvu nasledovala spoločná diskusia k danej problematike. V diskusii mali možnosť prejavíť sa všetci žiaci. Každý žiak mal priestor na vyslovenie vlastných predstáv. Ostatní pozorne načúvali a potom sa k tomu vyjadrovali. Vo fáze plánovania si žiaci chceli ujasniť všetky podrobnosti.

Vytvorili databázu problémov a otázok, ktoré v súvislosti s danou tematikou ich zaujímali a chceli by o nich vedieť viac. Na základe tejto databázy bol vytvorený „ plán podtém“, a určená forma výstupu (referát, poster, prezentácia, divadelná scénka). Nasledovalo rozdelenie do skupín (roly v skupinách si určili žiaci samostatne v skupine), rozdelenie úloh skupinám (každá skupina jednu tému z každej oblasti), určenie časového limitu, dohoda o prezentáciách. Výsledný plán bol vyvesený na nástenke v triede.

Práca na projekte pozostávala z **dvoch častí** v každej oblasti:

1. aktivity na hodine - výstup individuálny, každý žiak vlastné portfólio,
2. práca v skupine - aktivity na domácu prípravu - výstup skupinový, forma výstupu po dohode v skupine.

Projekt zahŕňal štyri oblasti

Židovské? – výstup vo forme prezentácií, témy:

- Náboženstvo
- Sviatky, kalendár
- Symboly, jazyk
- Rodina, strava

Putovanie – výstup vo forme posteru, témy:

- Od Abraháma do dnešných dní
- Židia na východnom Slovensku
- Židovské kultúrne pamiatky na Slovensku
- Osobnosti Slovenska židovského pôvodu

Moloch kráča Európou – výstup vo forme referátu, témy:

- Východné Slovensko v čase druhej svetovej vojny
- Pracovný tábor v Hanušovciach
- Arizácia a likvidácia židovských podnikov na východnom Slovensku
- Židovská komunita v regióne (obci) pred a v čase druhej svetovej vojny

Dávidova hviezda v ohrození – výstup vo forme divadelnej scény.

- Vráťme číslam mená – pre všetky skupiny.

Realizácia projektu „Budujeme mosty pamäti“ . Každá oblasť v rámci projektu sa začínala aktivitami na hodine. Po aktivitách nasledovala práca skupín (domáca príprava) na vybranej konkrétnej téme v rámci jednotlivých oblastí. Po celý čas trvania projektu som bola žiakom k dispozícii ako poradca pri príprave výstupov. Časová dotácia pri jednotlivých aktivitách je orientačná, závisí od viacerých činiteľov – množstva žiakov v triede/skupine, „rozprúdenia diskusie“ a pod.

Hlavný dôraz v aktivitách bol kladený na rozvoj kritického myslenia, kľúčových kompetencií potrebných pre súčasný život, no najmä na rozvoj afektívnej zložky žiaka. Žiaci sa v nich učili riešiť problémové úlohy, diskutovať o rôznych vzťahoch, zdokonaľovať sa v argumentácii, či získavať a triediť informácie. Aktivity boli zamerané na získanie a rozšírenie **vedomosti o:**

- náboženstve, kultúre, tradíciách Židov,
- dejinách Židov vo svete i na našom území,
- dejinách 2. svetovej vojny, s osobitným zreteľom na holokaust,
- dejinách regiónu v rokoch 1939-1945,
- ľudských právach.

Práca v jednotlivých aktivitách bola založená najmä na práci s textom. No do jednotlivých aktivít boli zaradené aj činnosti súvisiace s počítačovou zručnosťou, historickými prameňmi, no i aktivity výtvarné, literárne a iné. Vzhľadom na to, že väčšina aktivít výrazne zasahovala do afektívnej roviny a nastolovala aj etické problémy, bola do aktivít zakomponovaná diskusia, resp. riadený rozhovor a každá aktivita bola zakončená reflexiou, kde bol daný priestor každému žiakovi, ktorý sa na aktivite zúčastnil.

Prezentácia výsledkov projektu. Ako už bolo vyššie uvedené, úlohou žiakov bolo v skupinách dohodnutou formou po aktivitách uskutočnených v triede spracovať doma výstupy a na záverečnom stretnutí ich odprezentovať. Každá skupina odprezentovala štyri témy – formy výstupu tvorili prezentácia, poster, referát, divadelná scéna. Jednotlivé skupiny prezentovali svoje práce na popoludňajšom stretnutí „Budujeme mosty pamäti“ pred spolužiakmi, pozvanými učiteľmi a rodičmi.

Kritéria hodnotenia – uvedené v tabuľke 4, boli vopred spoločne stanovené. Napriek tomu, že sa do hodnotenia zahrnuli viaceré kritéria (podľa skúseností iných autorov), ťažko sa hodnotí zariadenosť žiakov, originalita a ich osobitý prístup.

Tabuľka 4 Kritéria hodnotenia

Kritéria - bodové hodnotenie	12 - 9 bodov	8 - 5 bodov	4 - 0 bodov
Obsiahnuté informácie	Výstup obsahuje všetky podstatné informácie.	Výstup obsahuje podstatné informácie, ale aj príliš vedľajších detailov, alebo nejaké podstatné chýbajú.	Vo výstupe chýbajú dôležité informácie, prináša predovšetkým nedôležité detaily.
Pútavosť	Výstup je veľmi pútavý a nápaditý.	Niektoré informácie neboli pútavé, ale výstup zaujal.	Výstup nie je pútavý, nezaujal.
Prezentácia práce	Prezentujúci sa vyjadruje skôr kratšími vetami, slová nehľadá dlho, nepoužíva príliš mnoho „vypchávkových“ slov, prejav neprerušuje napr. smiechom.	Prezentujúci občas tápe pri voľbe slova, miestami sa v jeho prejave objaví „hrdelný“ zvuk alebo výraz, niektoré z viet sú neukončené – bez dokončenej myšlienky.	Prezentujúci dlho premýšľa o voľbe slov alebo výrazov, vystúpenie zaťažuje veľa „vypchávkových“ slov, vety nemajú jasný začiatok a koniec, alebo používa príliš dlhé súvetia.

Prameň: vlastné spracovanie

3.3 Popis jednotlivých aktivít projektu

Aktivity sú popísané podľa jednotlivých oblastí, tak ako v rámci projektu chronologicky nasledovali. V rámci oblasti „Židovské?“ to boli tri aktivity, v oblasti „Putovanie“ to boli dve aktivity, v oblasti „Moloch kráča Európou“ to bola jedna aktivita a v oblasti „Dávidova hviezda v ohrození“, ktorá bola nosnou oblasťou projektu, to bolo šesť aktivít.

Popis aktivít je podľa rovnakej šablóny: téma, časová dotácia, ciele, metódy, pomôcky, postup. Takmer každá aktivita je zakončená diskusiou a reflexiou, najmä reflexia je v týchto aktivitách veľmi potrebná, nakoľko jednotlivé aktivity, a to najmä v poslednej oblasti výrazne zasahujú afektívnu rovinu žiakov a žiaci by sa mali po každej aktivite so svojho pocitu a so svojich dojmov „vyrozprávať“. Pri diskusii a reflexii nie sú dané žiadne

otázky, tie si volí učiteľ podľa situácie v triede. Diskusia i reflexia by však mala začínať otázkami typu ako sa žiaci cítili, ako sa im pracovalo, čiže zameranými na afektívnu zložku a až potom prejsť na otázky z kognitívnej sféry. Ku každej aktivite sú v prílohe pomôcky, ktoré boli v rámci aktivity v triede použité.

Tento projekt je časovo náročný, je možné vybrať si iba niektorú z ponúkaných aktivít a na jej základe stanoviť prácu v skupine, či už na nasledujúcej hodine, respektíve ako domácu prípravu.

V rámci slovenského pravopisu sa žid /Žid píše dvojako, s malým začiatočným písmenom sa píše ak hovoríme o židoch ako vyznávačoch judaizmu a s veľkým začiatočným písmenom sa píše, ak máme na mysli etnikum. V ďalšom texte, ako aj v texte v prílohách, je používané veľké písmeno na znak úcty.

Oblasť „Židovské?“

Táto oblasť umožňovala žiakom oboznámiť sa s pojmom židovstva, históriou, kultúrou, tradíciami Židov.

1. aktivita

Téma: Kto je Žid? (45 minút)

Ciele

Kognitívne Žiak bude:

- vedieť doplniť informácie do pracovného listu,
- vedieť povedať vlastnými slovami kto je Žid, odkiaľ Židia pochádzajú,
- vedieť diskutovať o získaných informáciách.

Afektívne Žiak bude:

- rešpektovať pokyny učiteľa,
- počúvať názory svojich spolužiakov počas diskusie,
- prejavovať záujem a aktívne sa zúčastňovať spoločnej diskusie.

Metódy: brainstorming, heuristická, práca s pracovným listom, diskusia, samostatná práca.

Pomôcky: obrázky, fixka, tabuľa, krieda, pracovný list.

Postup

1. Zadal som žiakom motivačné otázky, na ktoré som nečakala odpovede: „Kto sú Židia? Vieme o nich niečo? Ako a kde žili? Odkiaľ k nám prišli? Ako u nás žili? Sú aj dnes medzi nami?“

2. Každý žiak napísal na tabuľu jeho vlastnú asociáciu so slovom Žid.

Na jednej stene triedy bolo dopredu pripravených desať obrázkov typovo veľmi odlišných ľudí, aj niekoľko obrázkov „typických Židov“ (príloha 1). Pod každým obrázkom bolo voľné miesto. Vyzvala som žiakov, aby si vzali fixku a nakreslili výraznú čiaru k tomu obrázku, kde je podľa ich názoru človek židovského vierovyznania. Keď sa všetci vystriedali, otočila som obrázky a tam bolo na každom z nich napísané, že na obrázku je človek so židovským vierovyznaním (podliehame stereotypom).

Žiaci dostali pracovný list (príloha 2), z ktorého získali prvotné informácie o danej problematike. Ich úlohou bolo na vynechané miesta v texte v priebehu 15 minút doplniť správne slovo.

3. „Oprava“ pracovného listu (žiaci si ho odložia do osobného portfólia).

4. Diskusia a reflexia.

2. aktivita

Téma: Termíny a pojmy súvisiace so židovskou kultúrou a dejinami. (30 minút)

Ciele

Kognitívne Žiak bude:

- rozumieť vybraným pojmom,
- vedieť priradiť k danému pojmu jeho charakteristiku,
- vedieť vysvetliť vybrané pojmy,
- vedieť aplikovať uvedené pojmy v ďalších aktivitách a aj pri práci na výstupoch projektu,
- vedieť diskutovať o získaných informáciách.

Afektívne Žiak bude:

- rešpektovať pokyny učiteľa,
- počúvať názory svojich spolužiakov počas diskusie,
- prejavovať záujem a aktívne sa zúčastňovať spoločnej diskusie.

Metódy: metóda indukcie, diskusia, samostatná práca.

Pomôcky: tabuľa, krieda, tabuľka pre žiakov, lístočky s pojmi.

Postup

1. Každý žiak dostal tabuľku (príloha 3).
2. Na tabuľku som napísala tieto pojmy: SIONISMUS, CHANUKA, GENOCÍDA, DIASPORA, KABALA, TÓRA, GENESIS, IZRAEL, FARIZEJ, JHVH, EXODUS, ŠABAT.
3. Povedala som žiakom, aby si vybrali deväť ľubovoľných pojmov a napísali ich do tabuľky – teda do každého okienka jeden pojem.
4. Rozdala som žiakom lístočky s definíciami pojmov (príloha 4). Žiaci intuitívne priradili definíciu k pojmu. Aktivita sa skončila vo chvíli, keď niektorý zo žiakov mal všetky definície priradené.
5. Kontrola vypracovaných úloh, prácu s tabuľkami si žiaci založili do osobného portfólia.
6. Diskusia a reflexia.

3. aktivita

Téma: Osobnosti židovského pôvodu. (45 minút)

Ciele

Kognitívne Žiak bude:

- vedieť vybrať požadované informácie,
- vedieť napísať zo získaných informácií charakteristiku danej osobnosti,
- vedieť diskutovať o získaných informáciách,
- vedieť posúdiť prínos danej osobnosti.

Afektívne Žiak bude:

- rešpektovať pokyny učiteľa,
- aktívne spolupracovať na práci vo dvojici i v skupine,
- počúvať názory svojich spolužiakov počas diskusie,
- prejavovať záujem a aktívne sa zúčastňovať spoločnej diskusie.

Psychomotorické Žiak bude:

- vedieť pracovať s počítačom a internetom.

Metódy: metóda indukcie, riadená diskusia, práca vo dvojici, skupinová práca.

Pomôcky: tabuľa, magnetky, obrázky, lístočky s menami a stručnou charakteristikou, encyklopédie, počítač.

Postup

1. Na tabuli boli v jednom rade pripnuté obrázky (príloha 5), v druhom rade mená a v treťom stručný životopis (príloha 6). Žiaci boli rozdelení do dvoch skupín (podľa abecedy). Úlohou prvej skupiny bolo pripojiť k obrázkom mená a druhej skupiny stručnú charakteristiku.
2. Skontrolovať, poprípade správne priradiť.
3. Žiaci vytvorili dvojice (tak, ako sedeli v lavici). Každá dvojica si vybrala zo zoznamu (príloha 7) dve mená. Úlohou dvojice bolo v časovom limite 10 minút nájsť v pripravených encyklopédiách alebo na internete k daným osobnostiam oblasť, v ktorej pôsobili, v ktorom období a v akom geografickom priestore (štáte) žili (aktivita spracovaná podľa Hradská, Molnárová, 2006).
4. Každá dvojica prezentovala svoje osobnosti. Po odznení všetkých prezentácií som pripomenula žiakom, že všetky osobnosti majú židovský pôvod.
5. Diskusia o prínose týchto osobností v kultúre, vo vede, v duchovnom svete v minulosti i súčasnosti.
6. Reflexia.

Poznámka

Žiaci v priebehu každej aktivity mali mnoho rôznych otázok (napr. Ako je možné, že medzi Židmi je toľko známych, vzdelaných ľudí?). Odpoveď na jednu vzápätí priniesla ďalšie. Je potrebné s týmto faktorom rátať v časovej dotácii aktivít. Na niektoré otázky sme hľadali spoločne odpoveď, či už v knihách (mala som so sebou na každej aktivite) alebo na internetových stránkach (treba žiakov upozorniť, že na internete sú aj stránky s výrazne protižidovským zameraním, ktoré prekrúcajú dejinné udalosti).

Oblasť „Putovanie“

Táto oblasť umožňovala žiakom oboznámiť sa s históriou Židov.

1. aktivita

Téma: Korene židovskej kultúry a náboženstva. (40 minút)

Ciele

Kognitívne Žiak bude:

- vedieť zoradiť jednotlivé heslá tvoriace kostru príbehu,
- vedieť posúdiť hodnovernosť príbehu,
- vedieť diskutovať o získaných informáciách.

Afektívne Žiak bude:

- rešpektovať pokyny učiteľa,
- počúvať názory svojich spolužiakov počas diskusie,
- prejavovať záujem a aktívne sa zúčastňovať spoločnej diskusie.

Metódy: práca s textom, rekonštrukčná syntéza príbehu, riadená diskusia, samostatná práca.

Pomôcky: tabuľa, text biblického príbehu, heslá príbehu, hárok A4.

Postup

1. Na tabuli bolo napísané: 2000 – 1700 pred naším letopočtom - ...
2. Spoločné prečítanie biblického príbehu „Ty si bol vyvolený“ o vyvedení Izraelitov z egyptského otroctva (príloha 8).
3. Každý žiak dostal rozstrihané a premiešané heslá (príloha 9) príbehu, ktoré po správnom zoradení vytvoria kostru tejto starovekej udalosti v dejinách židovského

náboženstva. Zostavené príbehy si žiaci nalepili na hárok A 4 a založili do osobného portfólia.

4. Nasledovala diskusia o hodnovernosti príbehu, pri ktorej sme poukázali na hlboké historické korene izraelského národa (roky napísané na tabuli), spoločné náboženské korene (Starý zákon).
5. Reflexia.

2. aktivita

Téma: Aj legendy patria k dejinám. (60 minút)

Ciele

Kognitívne Žiak bude:

- vedieť vybrať informácie z textu,
- vedieť ilustrovať najdôležitejšie námety z prečítaného textu,
- vedieť vyjadriť vlastnými slovami (iným textom) myšlienky z textu,
- vedieť rozhodnúť, ktoré informácie v texte sú prioritné,
- vedieť obhájiť pri prezentácii prácu svoju i svojej skupiny,
- vedieť diskutovať o získaných informáciách.

Afektívne Žiak bude:

- rešpektovať pokyny učiteľa,
- spolupracovať v skupine na jednotlivých úlohách,
- počúvať názory svojich spolužiakov počas diskusie,
- prejavovať záujem a aktívne sa zúčastňovať spoločnej diskusie.

Psychomotorické Žiak bude:

- vedieť vytvoriť komiks.

Metódy: čítanie s porozumením, metóda grafických a výtvarných činností, diskusia, skupinová práca.

Pomôcky: text legendy, papiere, farbičky.

Postup

1. Žiakov som rozpočítaním rozdelila do skupín.
2. Každá skupina dostala text legendy o golemovi (príloha 10). Úlohou každej skupiny bolo pozorne prečítať text a vytvoriť na jeho námet komiks.
3. Po ukončení práce každá skupina prezentovala svoju prácu, jednotlivé komiksy žiaci pripevnili na nástenku.
4. Diskusia a reflexia.

Poznámka

Aj keď v tejto oblasti sú popísané iba dve aktivity venovala som v projekte tejto problematike ešte dve vyučovacie hodiny, nakoľko žiaci mali záujem o dejiny židovského národa (vyslovili požiadavku o poznanie dejín nielen cez Bibliu a legendy). Na týchto vyučovacích hodinách som mala pripravené prezentácie o dejinách podávané cez najvýraznejšie medzníky po začiatok 2. svetovej vojny (hneď po aktivite Aj legendy patria k dejinám) a po ukončení projektu ďalšiu s dejinami od ukončenia 2. svetovej vojny po súčasnosť.

Oblasť „Moloch kráča Európou“

Táto oblasť umožňovala žiakom prehĺbiť si informácie, ktoré bezprostredne súviseli s holokaustom.

1. aktivita

Téma: Nástup diktatúry. (60 minút)

Ciele

Kognitívne Žiak bude:

- vedieť vysvetliť pojmy nacionalizmus, nacizmus, fašizmus, antisemitizmus,
- vedieť definovať pojem diskriminácia vlastnými slovami,
- vedieť posúdiť diskrimináciu,
- vedieť diskutovať o získaných informáciách.

Afektívne Žiak bude:

- rešpektovať pokyny učiteľa,
- počúvať názory svojich spolužiakov počas diskusie,
- prejavovať záujem a aktívne sa zúčastňovať spoločnej diskusie.
- vedieť vcítiť sa do prežívania iných.

Metódy: brainstorming, riadený rozhovor.

Pomôcky: tabuľa, krieda, plagát, fixky, obrázky, pracovný list.

Postup

1. Rozdelia som žiakov v triede podľa farby očí. Ti žiaci, ktorí majú modré oči, si sadli do predných lavíc. Žiaci so zelenými alebo šedými očami do lavíc za nich. Žiaci s hnedými alebo čiernymi očami si nemohli až do konca hodiny sadnúť do lavíc, celú hodinu absolvovali postojáčky.
2. Pripevnila som na tabuľu plagát, kde je na vrchu napísané slovo „ČLOVEK, ĽUDSKÉ“ a pod ním je nakreslený obrys ľudského tela.
3. Žiaci jeden po druhom vpisovali do obrysu ľudského tela vlastnosti, ktorými sa líši človek od ostatných živočíšnych druhov.
4. Potom som požiadala žiakov, aby popremýšľali, čo je potrebné, aby človek mohol prežiť kvalitný život a tieto nápady žiaci zapísali okolo obrysu ľudského tela.
5. Riadený rozhovor:
 - Čo to znamená byť "ľudská bytosť"?
 - Je rozdiel ak je človek "živý" alebo iba "prežíva"?
 - Čo ľudia potrebujú k dôstojnému životu?
 - Ktorú z vami uvedených charakteristických vlastností ľudskej bytosti jej môžeme odobrať a napriek tomu zostane ľudskou bytosťou?
 - Ktoré potreby musia byť naplnené, aby každý jeden človek mohol dôstojne existovať?
 - Čo sa stane, keď iný človek (ľudia) sa snaží ostatným ľuďom odoprieť niektoré z vyššie uvedených potrieb k zaisteniu dôstojného života?
6. Potom som vyhodnotila úlohu z prvej časti hodiny. Pýtala som sa žiakov, ktorí boli v úlohe diskriminovaní, ako sa cítili. Či to považovali za nespravodlivé a prečo a či mohli diskrimináciu nejakým spôsobom ovplyvniť. Diskutovala som so žiakmi, či sa niekedy stali obeťou rasizmu alebo zažili prípad rasizmu. Pripomenula som, že diskriminácia nemusí byť založená iba rasovo, ale aj nábožensky, socionálne, rodovo.
7. Reflexia.

Oblasť „Dávidova hviezda v ohrození“

Táto oblasť bola dominantnou oblasťou projektu. Umožňovala žiakom „rozšíriť si“ vedomosti o holokauste, nielen z hľadiska kognitívneho, ale aj afektívneho. Viaceré aktivity sú vystavané na konkrétnych príbehoch ľudí.

1. aktivita

Téma: Židia na Slovensku v medzivojnovom období a na začiatku druhej svetovej vojny. (120 minút)

Ciele

Kognitívne Žiak bude:

- vedieť špecifikovať informácie z vypočutých rozhovorov,
- vedieť uskutočniť rozbor jednotlivých bodov Židovského kódexu,
- vedieť obhájiť a zdôvodniť svoj názor,
- vedieť porovnať svoje názory s názormi iných,
- vedieť diskutovať o získaných informáciách.

Afektívne Žiak bude:

- rešpektovať pokyny učiteľa,
- počúvať názory svojich spolužiakov počas diskusie,
- prejavovať záujem a aktívne sa zúčastňovať spoločnej diskusie.

Metódy: práca s počítačom, synkritická, diskusia, samostatná práca, skupinová práca.

Pomôcky: škatuľa, zápalky, žlté hviezdy, lístočky, papier, DVD s úryvkami inerview A. Brachnára, K. Lofferovej, M. Schwwalbovej, DVD s nahrávkou zvuku vlaku, prehrávač alebo počítač, dataprojektor, texty s protižidovskou legislatívou, plagát, počítač s pripojením na internet.

Postup

1. Každému žiakovi som dala žltú hviezdu a tri lístočky. Žiaci si pripli hviezdu na oblečenie (preberali rolu). Požiadala som žiakov, aby na prvý lístoček napísali činnosti, ktoré radi robia, na druhý veci, ktorých by sa nechceli vzdať a na tretí ľudí, ku ktorým majú najväčší citový vzťah.
2. Potom som pustila videoklip, v ktorom zúčastnení rozprávali o spolužití väčšinového a židovského obyvateľstva na Slovensku v medzivojnovom období.
3. Nasledovala krátka diskusia k odzneným informáciám.
4. Pripevnila som na tabuľu plagát (príloha 11) a pustila ďalší videoklip, v ktorom tí istí ľudia hovoria, ako sa zmenila situácia so vznikom vojnovnej Slovenskej republiky.
5. Žiaci dostali text (príloha 12). Každý žiak urobil komparáciu vymedzenia pojmu Žid v slovenskej legislatíve daného obdobia a urobil rozbor niektorých bodov Židovského kódexu. Následne svoje výsledky prediskutovali vo dvojici, potom vo štvorici. Štvorica prečítala spoločné porovnanie a rozbor (skupiny si vytvorili žiaci podľa vlastného výberu).
6. Na základe rozboru Židovského kódexu žiaci zo zoznamu, ktorý vytvorili na začiatku hodiny vyškrtajú činnosti, ktoré by nemohli vykonávať, ak by v čase vojnovnej slovenskej republiky boli Židmi.
7. Obišla som žiakov so škatuľou, do ktorej žiaci hádzali lístočky, na ktorých mali napísané veci, ktoré majú radi (Čo sa stalo? - arizácia).
8. Oznamovala som žiakom, že odídu na neurčitú dobu na neznáme miesto. Ich úlohou bolo zabalit' (zapísať na papier) imaginárnu batožinu. Môže mať maximálne 50

kilogramov. Keď mal každý „zbalené“, zoznámil svojich spolužiakov s obsahom batožiny.

9. Diskusia.

10. Pustila som zvuk idúceho vlaku. Potom som znovu obišla triedu so škatuľou, do ktorej žiaci vhadzovali lístky s menami blízkych ľudí. Keď som obišla celú triedu, začala som obchádzať žiakov znovu. Žiaci vhodili do škatule svoju židovskú hviezdu. Nakoniec som spálila škatuľu.

11. Reflexia.

Poznámka

Je potrebné dobre poznať triedu, a prípadne prvú úlohu a aktivity z nej vyplývajúce vynechať. V prípade uskutočnenia kompletnej aktivity, treba ju viesť veľmi citlivo a zvýšenú pozornosť venovať v reflexii práve „vyrozprávaniu sa“ zo svojich pocitov“.

2. aktivita

Téma: Konečné riešenie. (60 minút)

Ciele

Kognitívne Žiak bude:

- vedieť čítať stop technikou,
- vedieť vybrať požadované informácie,
- vedieť napísať novinovú správu,
- vedieť prezentovať svoju prácu,
- vedieť odpovedať na otázky,
- vedieť diskutovať o získaných informáciách.

Afektívne Žiak bude:

- rešpektovať pokyny učiteľa,
- spolupracovať na úlohách v rámci skupinovej práce,
- udržiavať disciplínu v skupine.
- počúvať názory svojich spolužiakov počas diskusie,
- prejavovať záujem a aktívne sa zúčastňovať spoločnej diskusie,
- vedieť vyjadriť svoje pocity počas práce v danej aktivite.

Psychomotorické Žiak bude:

- vedieť pracovať s počítačom, internetom.

Metódy: stop-technika, prognózovania, práca s textom, práca s počítačom, riadená diskusia, skupinová práca.

Pomôcky: farebné kolieska, vrecúško, počítač s pripojením na internet, papier.

Postup

1. Rozdala som žiakom text (príloha 13). Pri čítaní textu bola použitá stop technika – žiaci čítali po častiach a predpovedali vývin udalostí.
2. Po prečítaní textu som žiakov rozdelila do ôsmich skupín (podľa farby vylosovaného kolieska z vrecúška), každá skupina si vyhládala webovú stránku podľa zadania (príloha 14), ktoré dostala a pripravila správu do novín o tom, čo zistila.
3. Žiaci prezentovali svoje správy, odpovedali na prípadné otázky.
4. Diskusia, reflexia.

Poznámka

Táto aktivita vyvolala negatívne konotácie k Nemcom, tu je potrebné žiakom vysvetliť, že za tieto zverstvá nie sú zodpovední všetci Nemci.

3. aktivita

Téma: Život po (45 minút)

Ciele

Kognitívne Žiak bude:

- vedieť vyjadriť vlastnými slovami svoj názor na daný citát,
- vedieť urobiť zhrnutie napísaných myšlienok k danému citátu,
- vedieť prezentovať prácu skupiny.

Afektívne Žiak bude:

- rešpektovať pokyny učiteľa,
- spolupracovať na úlohách v rámci skupinovej práce,
- udržiavať disciplínu v skupine,
- počúvať názory svojich spolužiakov počas prezentácie,
- vedieť vyjadriť svoje pocity počas práce.

Metódy: problémová, diskusia, skupinová práca.

Pomôcky: kolieska v šiestich farbách, text, papier, ceruza, farbičky.

Postup

1. Na rôzne miesta v triede som položila prázdne hárky papiera (príloha 15).
2. Žiakov som rozdelila do šiestich skupín podľa vylosovaných lentiliiek. Každá skupina sa postavila k jednému „stanovisku“. Skupina mala na vypracovanie úlohy na „stanovisku“ 5 minút.
3. Po uplynutí pridelennej doby sa skupiny vždy posunuli o jedno miesto ďalej a tak každá skupina vystriedala všetky „stanoviská“.
4. Na záver sa skupina vrátila na svoje pôvodné miesto, kde preštudovala informácie, ktoré napísali ostatné skupiny, v skupine prebehla krátka diskusia o zapísaných informáciách.
5. Zástupca každej skupiny predstavil ostatným ich tému. Prečítal nahlas citát a zhrnie myšlienky, ktoré vyplynuli z práce všetkých skupín na danom „stanovisku“.
6. Diskusia a reflexia.

4. aktivita

Téma: Dať číslam mená. (120 minút)

Ciele

Kognitívne Žiak bude:

- vedieť vyhľadať potrebné informácie,
- vedieť rozlíšiť dôležité informácie od menej dôležitých,
- vedieť vymyslieť scenár divadelnej scény,
- vedieť diskutovať.

Afektívne Žiak bude:

- rešpektovať pokyny učiteľa,
- spolupracovať na úlohách v rámci skupinovej práce,
- udržiavať disciplínu v skupine,
- počúvať názory svojich spolužiakov počas diskusie,
- prejavovať záujem a aktívne sa zúčastňovať spoločnej diskusie,
- vedieť vyjadriť svoje pocity počas práce v danej aktivite.

Psychomotorické Žiak bude:

- vedieť pracovať s počítačom, internetom, autentickými historickými dokumentmi v elektronickej podobe .

Metódy: komplexnosti, myšlienkovej mapy, práca s počítačom, diskusia, samostatná práca, skupinová práca.

Pomôcky: papier formát A4.

Postup

Aktivita je založená na prepojení online zdrojov zverejnených na vzdelávacom portále *holocaust.cz*. Ponúknuté zdroje umožňujú rekonštruovať osudy konkrétnych jednotlivcov alebo skupín osôb. Žiaci pracujú s databázou obetí holokaustu, s fotografiami a ďalšími digitalizovanými archívnymi dokumentmi, textami historikov, svedectvami pamätníkov.

1. Každý žiak dostal jeden papier a do stredu napísal svoje meno. Potom formou myšlienkovej mapy k menu dopisoval doplňujúce informácie (čo znamená jeho meno, po kom ho má, ako mu doma hovoria, či vie pôvod mena ...). Uvedené informácie potom zdieľal, preto som žiakov vopred upozornila, aby písali iba to, čo chcú, aby ostatní o ňom vedeli.
2. Nasledovala spoločná diskusia o tom, čo pre nás znamená naše meno a či je meno v živote človeka dôležité. Diskusiu som uzavrela s tým, že po príchode do koncentračného tábora ľudia strácali svoje mená a každý sa stával „číslo“.
3. Žiakov som rozdelila do skupín. Oznamila som im, aby si každá skupina na webovej stránke vybrala transportné číslo. Toto číslo prišiel zástupca skupiny napísať na tabuľu. Týmto zapísaním sa dané číslo stáva pre ostatné skupiny už neaktuálnym. Informácie, ktoré zistili o danom človeku mali spracovať do divadelnej scény, ktorú potom prezentovali spolu s ostatnými výstupmi na záverečnom stretnutí.
4. Reflexia

POZNÁMKA

Žiakov som upozornila, že je dôležité vybrať si také transportné číslo, pri ktorom je dostatok materiálu (dokumenty sú autentické materiály).

5. aktivita

Téma: Páchatel', obeť, pomáhajúci, prizierajúci. (45 minút)

Ciele

Kognitívne Žiak bude:

- vedieť vysloviť svoj názor,
- vedieť odôvodniť svoje tvrdenie,
- vedieť porovnať jednotlivé dôvody.

Afektívne Žiak bude:

- rešpektovať pokyny učiteľa,
- počúvať názory svojich spolužiakov počas diskusie,
- prejavovať záujem a aktívne sa zúčastňovať spoločnej diskusie.

Metódy: názornosti, práca s textom, synkritická, diskusia, individuálna a skupinová práca.

Pomôcky: fotografie, popisky k fotografiám, papier.

Postup

1. Ukázala som žiakom fotografie (príloha 16) a vyzvala som ich, aby skúsili odhadnúť na ktorej fotografii je páchatel', obeť, pomáhajúci, prizierajúci.
2. Žiaci si poznačili svoje tipy na papier a pokúsili sa odôvodniť svoje tvrdenie.

3. Potom som odokryla správnu identitu osôb na fotografiách.
4. Žiakov som rozdelila na dve skupiny (prvá polovica a druhá polovica podľa abecedy) – skupina páchatelia, skupina prizerajúci. Každá skupina sa rozdelila na polovicu. Jedna polovica písala dôvody prečo byť, druhá prečo nebyť páchatelom, prizerajúcim.
5. Každá skupina dostala texty (príloha 17).
6. Prezentácia práce.
7. Diskusia, reflexia.

6. aktivita

Téma: Sviečky na memore. (45 minút)

Ciele

Kognitívne Žiak bude:

- vedieť prezentovať svoju prácu.

Afektívne Žiak bude:

- rešpektovať pokyny učiteľa,
- vedieť vyjadriť svoje pocity počas práce.

Psychomotorické Žiak bude:

- Vedieť namaľovať svoje pocity.

Pomôcky: sedem sviečok, text, papier, farby, pripínačky, CD súčasnej izraelskej hudby, CD prehrávač.

Postup

1. Vstúpila som do triedy a zapálila sedem sviečok, pričom som čítala text: "Zapaľujem na tejto menore prvú sviečku - za všetky babičky, druhú za všetkých dedkov, tretiu za všetky mamky, štvrtú za všetkých otcov, piatu za všetky dievčatá, šiestu za všetkých chlapcov, ktorí boli zavraždení v koncentračných táboroch. Poslednú, siedmu sviečku zapaľujem, aby sa už nikdy neopakovali hrôzy holocaustu."
2. Potom som vyzvala žiakov, aby sa zamysleli nad svojimi pocitmi, ktoré majú v súvislosti s témou holokaust, zvlášť nad negatívnymi (napr. smútok, beznádej...) a tieto pocity sa pokúsili pomenovať, pomenovanie napísať na papier veľkými písmenami. Ďalšou úlohou bolo vyjadriť jeden z týchto pocitov farebne na papier. Papiere a lístočky s pocitmi sme pripevnili na jednu stenu v triede.
3. Potom som žiakom povedala, aby sa znovu zamysleli nad svojimi pocitmi, ktoré majú s danou témou, no tentoraz sa pokúsili napísať a farebne zachytiť pozitívne, optimistické pocity (napr. nádej...). Papiere a lístočky s pocitmi sme pripevnili na ďalšiu stenu v triede.
4. Reflexia.

ZÁVER

*„Vzdelanie a znalosť dejín spojené s ľudskosťou a schopnosťou súcitu
nám umožní rozoznať zárodky staronových nebezpečenstiev
a spútať démonov nenávisti skôr, než sa nás zmocnia.“
Václav Havel*

Tieto slová vystihujú zmysel a cieľ práce, môžu byť teda symbolickou bodkou za prácou. Práca nazvaná „Projektové vyučovanie vo výučbe holokaustu“ predkladá osvedčenú pedagogickú skúsenosť na vyučovanie holokaustu v rámci dejepisu 9. ročníka základnej školy.

Projekt nazvaný „Budujeme mosty pamäti“ pracuje tak na náraste vedomostí, ako aj na postojoch žiakov. Tento projekt bol žiakmi vnímaný pozitívne, zvýšil nárast vedomostnej úrovne, pozitívne ovplyvnil afektívnu rovinu, zlepšil komunikačné a prezentačné schopnosti žiakov, prácu s textom. Téma holokaustu zase umožnila žiakom zamyslieť sa nad zjednodušujúcim zovšeobecňovaním, nad dôsledkami pasivity a ľahostajnosťou voči utlačovaniu iných a pochopiť, že je aj ich zodpovednosťou rozoznať varovné signály a včas na nich reagovať.

Na základe výsledkov odporúčam, aby sa do vyučovacieho procesu parciálne implementovalo projektové vyučovanie a vo vyučovaní dejepisu využívalo aj „kontraverzných“, zlomových, „negatívnych“ udalostí na rozvoj historického povedomia, postojovej roviny, kritického myslenia, komunikačných a ďalších zručností.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ZDROJOV

1. BEKENIOVÁ, Ľ. 2005. Projektové vyučovanie a tvorivá dramatika ako prostriedok demokratizácie a humanizácie výučby a školy. Metodicko-pedagogické centrum, Prešov. 2005 ISBN 80-8045-397-7
2. BIELIKOVÁ, M. 2000. Ako úspešne vyriešiť projekt. Slovenská technická univerzita, Bratislava. 2000 ISBN 80-227-1329-5
3. DARAK, M. – TABAKOVÁ, K. 1998. Základy pedagogiky. Terminologické minimum. ManaCon, Prešov. 1998 ISBN 80-85668-72-6
4. GAVORA, P. 2008. Úvod do pedagogického výskumu. Univerzita Komenského, Bratislava. 2008 ISBN 978-80-223-2391-8
5. KASÍKOVÁ, H. 1993. Nastal v našej škole čas projektu? In: Pohledy : projektová metóda ve škole a za školou. IPOS ARTAMA, Praha. 1993 ISBN 80-7068-066-0
6. KAŠOVÁ, J. et al. 1995. Škola trochu jinak – projektové vyučování v teorii i praxi. Iuventa, Kroměříš. 1995 ISBN 80-900881-4-0
7. KOSOVÁ, B. 1996. Humanizačné premeny výchovy a vzdelávania. Metodické centrum, Banská Bystrica. 1996 ISBN 80-83464-28-8
8. KRATOCHVÍLOVÁ, J. 2006. Teorie a praxe projektové výuky. TAVA Graphical s.r.o., Brno. 2006 ISBN 80-210-4142-0
9. PETLÁK, E. 2004. Všeobecná didaktika. IRIS, Bratislava. 2004 ISBN 80-89018-64-5
10. PETRAŠKOVÁ, E. 2007. Projektové vyučovanie. Metodicko-pedagogické centrum, Prešov. 2007 ISBN 978-80-8045-463-0
11. PRUCHA, J. – WALTEROVÁ, E. – MAREŠ, J. 1995. Pedagogický slovník. Portál, Praha. 1995 ISBN 80-7178-029-4
12. SKALKOVA, J. 1999. Obecná didaktika. ISV, Praha. 1999 ISBN 80-85866-33-1
13. SLAVKAYOVÁ, S. 2005. Projektová metóda v školskom klube. Metodicko-pedagogické centrum, Prešov. 2005 ISBN 80-8045-367-5
14. TUREK, I. 1999. Tvorivé riešenie problémov. Metodické centrum, Bratislava. 1999 ISBN 80-8052-054-2
15. VALENTA, J. – KASÍKOVÁ, H. et al. 1993. Pohledy: projektová metóda ve škole a za školou. IPOS ARTAMA, Praha. 1993 ISBN 80-7068-066-0
16. ZELINA, M. 2000. Alternatívne školstvo. M. Štefanko – IRIS, Bratislava. 2000. ISBN 80-88778-98-0

ZOZNAM PRÍLOH

Príloha 1 Materiál k aktivite „Kto je Žid“ – fotografie

Príloha 2 Materiál k aktivite „Kto je Žid?“ – pracovný list

Príloha 3 Materiál k aktivite „Termíny a pojmy súvisiace so židovskou kultúrou a dejinami.“ -tabuľka

Príloha 4 Materiál k aktivite „Termíny a pojmy súvisiace so židovskou kultúrou a dejinami.“ –definície pojmov

Príloha 5 Materiál k aktivite „Osobnosti židovského pôvodu.“ – fotografie

Príloha 6 Materiál k aktivite „Osobnosti židovského pôvodu.“ – mená a stručná charakteristika

Príloha 7 Materiál k aktivite „Osobnosti židovského pôvodu.“ – zoznam mien

Príloha 8 Materiál k aktivite „Korene židovskej kultúry a náboženstvá“ – biblický príbeh

Príloha 9 Materiál k aktivite „Korene židovskej kultúry a náboženstvá“ – heslá k príbehu

Príloha 10 Materiál k aktivite „Aj legendy patria k dejinám – text

Príloha 11 Materiál k aktivite „Židia na Slovensku v medzivojnovom období a na začiatku druhej svetovej vojny.“ – plagát

Príloha 12 Materiál k aktivite „Židia na Slovensku v medzivojnovom období a na začiatku druhej svetovej vojny.“ – legislatíva

Príloha 13 Materiál k aktivite „Konečné riešenie.“ – text

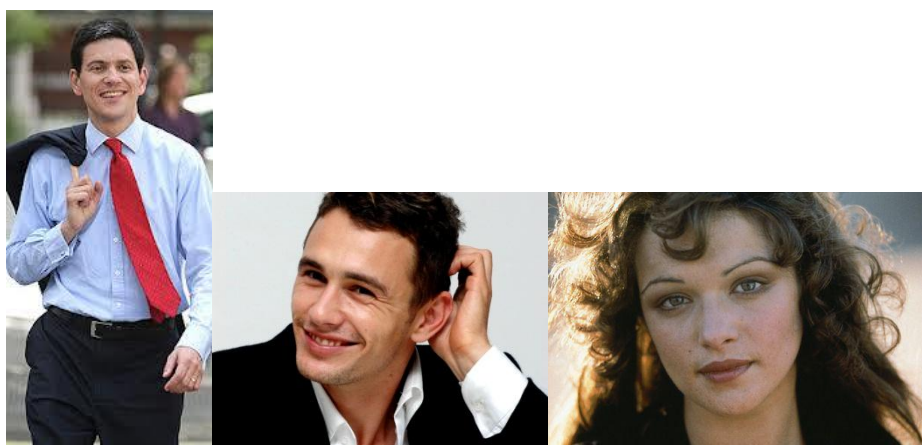
Príloha 14 Materiál k aktivite „Židia na Slovensku v medzivojnovom období a na začiatku druhej svetovej vojny.“ – zadanie k skupinovej práci

Príloha 15 Materiál k aktivite „Život po ...“ – stanoviská s hárkom papiera

Príloha 16 Materiál k aktivite „Páchatel', obeť, pomáhajúci, prizerajúci.“ - fotografie

Príloha 17 Materiál k aktivite „Páchatel', obeť, pomáhajúci, prizerajúci.“ - texty

Príloha 1 Materiál k aktivite „Kto je Žid“ – fotografie

Zdroj: <http://www.divadlohudby.cz/hlavni-program/-zidia.html> 15.9.2011

Príloha 2 Materiál k aktivite „Kto je Žid?“ – pracovný list

Žid alebo žid? Etnicky Žid, religiózne žid. V projekte budeme používať **označenie** s veľkým písmenom, pretože sme sa **venovali** Židom predovšetkým vo vzťahu k holokaustu.

Židia so svojou niekoľkotisícročnou históriou predstavujú jedno z **najstarších** etnických a náboženských spoločenstiev v Európe. Od svojho **príchodu** žili v diaspóre v blízkom susedstve s kresťanským, prípadne moslimským **obyvateľstvom**. Po celé tie stáročia sa im **podarilo** zachovať si vlastné náboženstvo, jazyk, zvyky, spôsob **života** a kultúru, pričom však nemohli ostať izolovaní pred **vpływom** národov a kultúry krajín, ktoré obývali. Tak ako judaizmus je **jedným** z hlavných prameňov kresťanstva, tak Židia a židovská kultúra sa **stali** a navždy ostanú neodmysliteľnou súčasťou európskej civilizácie, jej **histórie** a kultúry.

Na svete je približne 13 miliónov Židov. Až 80 % z nich žije v **USA** a Izraeli. Zvyšok sa nachádza najmä v Európe, predovšetkým v krajinách **bývalého** ZSSR. Hebrejské slovo Jehudi pôvodne označovalo Judejcov – **obyvateľov** kmeňa pomenovaného po Jehudovi (Judovi), jednom zo synov praotca **Jakuba**. Cez latinčinu sa pomenovanie Žid/žid dostalo aj do ostatných **jazykov**: anglicky Jew, nemecky Jude, španielsky judío, **francúzsky** juif.

Pôvod slova Žid treba hľadať v Starom **zákone**, v zbierke kníh nazývaných Päť kníh Mojžišových, **ktoré** podľa židovských tradícií napísal najväčší židovský **mysliteľ** a moralista Mojžiš (Moše) na pokyn Hospodina.

Za **Žida** je v judaizme považovaný každý, kto sa narodil židovskej matke, pretože **židovská** genealógia sa riadi podľa matky. Židom sa tiež môže **stať** každý, kto konvertuje procesom nazývaným „ger“. Židom sa teda môže **človek** stať pôvodom (matrilinaria) alebo konverziou k judaizmu (proselytismus). Táto **skutočnosť** odráža dvojakú povahu židovskej identity – ide o etnickú i **náboženskú** príslušnosť.

Byť Židom z religiózneho hľadiska znamená dodržiavať 613 **príkazov** a zákazov. Pôvod týchto príkazov je v Tóre. Záleží však na **každom** jedincovi, do akej miery sa chce podriadiť, ktoré príkazy a **zákazy** Tóry dodržiava, koľko je schopný a ochotný z tohto **učenia** prijať.

Každodenný život je u ortodoxných Židov tesne spätý s **duchovným**, náboženským životom, resp. tieto dve zložky sa nedajú v **židovstve** od seba presne oddeliť. Náboženské príkazy Tóry určujú **dodržiavanie** predpisov od narodenia až po smrť a dávajú tradičnému každodennému **životu** špecifickú podobu. Miera ich dodržiavania v súčasnosti do veľkej **miery** závisí od príslušnosti k jednotlivým prúdom judaizmu.

Ortodoxní **Židia** - striktne dodržiavajú halachické predpisy, resp. tradičné spôsoby **konania** a celkový životný postoj, odvodený najmä z **Tóry**.

Reformný prúd sa zrodil v 18. storočí v súvislosti s **nástupom** židovského osvietenstva (Haskala) v Nemecku. Snažil sa o zladenie nárokov **života** modernej priemyselnej spoločnosti s tradičnými židovským **spôsobom** života.

Konzervatívny **judaizmus** je výsledkom napätia medzi tradičným (ortodoxia) a modernistickým spôsobom **života** (reformizmus). Na jednej strane uznáva nutnosť **čiastočných** reforiem vnútri judaizmu, ale na **druhej** strane inklinuje viac k ortodoxnému **prúdu** (predovšetkým v oblasti prísneho dodržiavania šabat, zákonov kóšer **stravovania** či hebrejčiny ako výlučného jazyka liturgie).

V priebehu **dejín** sa v Európe vytvorili dve veľké kultúrne **skupiny** Židov - aškenázski a sefardski.

Aškenázski Židia **pôvodne** obývali nemecké Porýnie a od 14.–15. **storočia** túto skupinu tvorili ich potomkovia, ktorí sa presunuli do východnej Európy. V 19. storočí odtiaľ masovo emigrovali pred **ruskými** cárskymi perzekúciami do strednej a západnej Európy alebo do **Ameriky**. Aškenázski Židia sa väčšinou prikláňali k ortodoxii. Ich **komunikačným** jazykom je jazyk jidiš, ktorý je odvodený od stredovekej **nemčiny** a obohatený o slovanské a hebrejské výrazy. Typickým **odevom** boli dlhé čierne kaftany a klobúky so širokou **strieškou**. V Európe však ich kultúra do veľkej miery **zanikla** v dôsledku holokaustu.

Sefardski Židia sú potomkami **Židov**, ktorí pôvodne pochádzali zo Španielska a z Portugalska, odkiaľ **boli** vyhnaní koncom 15. storočia. Usadili sa **prevažne** v severnej Afrike, Palestíne, Taliansku či na Balkáne. Medzi židovskou **populáciou** sú v súčasnosti výraznou menšinou a väčšinu tvoria **napríklad** vo Francúzsku alebo v Izraeli. Od aškenázskych Židov sa **líšia** predovšetkým inou výslovnosťou hebrejčiny, zvykmi, liturgiou, **niektorými** odlišnými pravidlami kašrutu – vyplývajúcimi z **odlišného** zloženia stravy, viac orientálnym životným **štýlom**, obliekaním či používaním zvláštneho **jazyka** ladino-hebrejčiny na báze španielčiny a portugalčiny.

Zdroj: spracované podľa Hradská, Molnárová, 2006; Peleyová, 2003; Spiegel, 2007.

Príloha 3 Materiál k aktivite „Termíny a pojmy súvisiace so židovskou kultúrou a dejinami.“ -tabuľka

Príloha 4 Materiál k aktivite „Termíny a pojmy súvisiace so židovskou kultúrou a dejinami.“ –definície pojmov

Židovské hnutie národného oslobodenia, ktoré se zrodilo na začiatku 20. storočia. Pojem odkazuje na horu Sión v Jeruzaleme. Vyjadruje teda túžbu Židov na návrat do pôvodnej vlasti.

Vyvrážďovanie istej skupiny ľudí na základe ich rasovej či etnickej príslušnosti.

Hebrejské pomenovanie pre židovskú mystiku.

Hebrejské označenie pre najstaršie biblické texty. Grécko-latinsky Pentateuch (čiže Päť kníh Mojžišových).

Prvá kniha Mojžišova, hebrejsky Berešit = Na začiatku.

Hebrejsky znamená „Boh bojuje, Boh vládne“.

Židovský sviatok, pri ktorom sa zapalujú svetla na osem či deväť ramenom svietniku.

Grécky termín označujúci „rozptýlenie“, v tomto prípade židovské osídlenie mimo Izraela.

„Oddelujúci sa“, predstavovali jeden zo židovských náboženských smerov. Navonok úzkostlivo dodržiavali náboženské predpisy judaizmu.

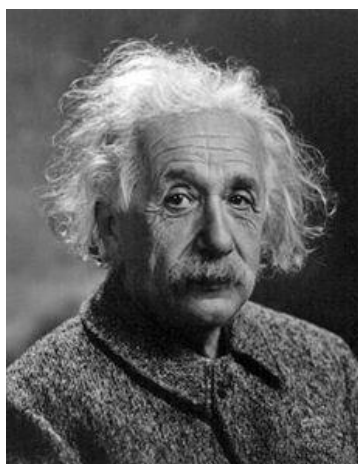
Božie meno v písomnej forme, tak ako ho zachytáva Biblia.

...zachytáva vodcovské postavenie Mojžiša a putovanie izraelských kmeňov z Egypta do zaslúbenej Zeme.

Sobotňajší deň odpočinku.

Zdroj: spracované podľa Hradská, Molnárová, 2006

Príloha 5 Materiál k aktivite „Osobnosti židovského pôvodu.“ – fotografie

Zdroj: <http://www.praguecityline.cz/vyznamne-zidovske-osobnosti> 17.9.2011

Príloha 6 Materiál k aktivite „Osobnosti židovského pôvodu.“ – mená a stručná charakteristika

Einstein Albert, * 14. 3. 1879, † 18. 4. 1955

Gershwin George, * 26. 9. 1898, † 11. 7. 1937

Spielberg Steven, * 18. 12. 1946

Albrightová Madeleine, * 15. máj 1937

Douglas Michael, * 25. 9. 1944

Pink, * 8. 9. 1979

Americký teoretický fyzik, jeden z najvýznamnejších fyzikov 20. storočia, spoluzakladateľ modernej fyziky. V roku 1909 publikoval špeciálnu teóriu relativity.

Bývala ministerka zahraničných vecí USA. Zohrala významnú úlohu v rozširovaní NATO o krajiny bývalého východného bloku.

Americký skladateľ a klavírista. Pre jeho dielo (napr. Rhapsody in Blue, opera Porgy and Bess, suita Američan v Paríži, muzikály – Lady, Be Good, filmová hudba) je charakteristické spojenie jazzových, tanečných a symfonických prvkov.

Americký herec a producent. Za rolu vo filme Wall Street získal Oscara. Hral v mnohých divácky úspešných filmoch (Honba za diamantom, Honba za klenotom Nílu, Základný inštinkt, Voľný pád, Škandálne odhalenie).

Americký filmový režisér, scenárista a producent. Stal sa komerčne najúspešnejším predstaviteľom hollywoodskej generácie 70. rokov. Svoje mimoriadne schopnosti potvrdil výpravnými filmami (E. T. – mimozemšťan, Schindlerov zoznam – sedem Oscarov, Jurský park).

Americká speváčka, vlastným menom Alecia Beth Moore vydala albumy Can't Take Me Home, Missundaztood, Try This, I'm Not Dead, Funhouse.

Zdroj: <http://www.praguecityline.cz/vyznamne-zidovske-osobnosti> 17.9.2011

Príloha 7 Materiál k aktivite „Osobnosti židovského pôvodu.“ – zoznam mien

Paula Abdul

Woody Allen

Hannah Arendt

Vladimír Ashkenazy

Sarah Bernhardt

Leonard Bernstein

Niels Bohr

Michael Bolton

Elias Canetti

Bob Dylan

Sigmund Freud

Art Garfunkel

Goldie Hawn

Edmund Husserl

Marc Chagall

Franz Kafka

Frida Kahlo

Ježiš Kristus

Karol Marx

Amadeo Modigliani

Gwyneth Paltrow

Sarah Jessica Parker

Boris Pasternak

Isaac Bashevis Singer

Baruch Spinoza

Barbra Streisand

Elisabeth Taylor

Zdroj: <http://www.praguecityline.cz/vyznamne-zidovske-osobnosti> 17.9.2011

Príloha 8 Materiál k aktivite „Korene židovskej kultúry a náboženstvá“ – biblický

príbeh

V Egypte začal panovať faraón, ktorý Izraelitov nemal rád. Začal ich ponižovať, nakoniec z nich urobil otrokov. Jeho dozorcovia s nimi nakladali veľmi kruto. Rozhodol sa, že tento národ vymaže zo sveta úplne. Rozkázal, aby bol usmrtený každý chlapec, ktorý sa narodí hebrejským matkám.

Jednej zo židovských žien sa však podarilo syna zachrániť. Tri mesiace ho doma ukrývala. Ďalej to však už nešlo. Preto vyrobila košík z trstiny. Svojho syna vložila do košíka a košík položila na breh rieky Níl. Staršiu dcéru Miriam nechala čakať neďaleko a povedala jej: „Zostaň tu a pozeraj sa, čo sa s ním stane.“

Neďaleko miesta, kde ležal chlapec v košíku, sa kúpavala faraónova dcéra. Aj v tento deň tam išla so svojimi spoločnicami. Kúpali sa a zrazu začuli detský plač, ktorý prichádzal z rákosia na brehu. Princezná si košík nechala priniesť. Chlapec sa jej na prvý pohľad zapáčil. „Je to asi hebrejský chlapec. Má hlad,“ povedala svojim spoločnícom, „nemáme pri sebe nič, čo by sme mu mohli dať?“ Miriam to začula a rýchlo sa ponáhľala k princeznej: „Keď chceš, nájdem ti nejakú z hebrejských žien, aby dieťa dojčila.“

„Áno, urob to. A keď bude starší a bude sám jesť, prines ho ku mne.“ Miriam sa s radosťou ponáhľala aj s dieťaťom domov. Tak sa chlapec zase na čas dostal k svojej matke. Teraz sa už s ním nemusela ukrývať. Veď ho chce faraónova dcéra! Boží plán sa naplnil.

Keď mal chlapec asi tri roky priviedla ho matka faraónovej dcéry a tá ho prijala za syna. Pretože ho vytiahla z vody, dala mu meno Mojžiš (to znamená „Vyťahujúci z vody“). Ako Mojžiš dospieval, stále viac si uvedomoval, ako neľudsky zachádzajú Egypťania s Izraelcami.

Raz išiel okolo stavby, na ktorej pracovali Izraelci uvidel ako egyptský dozorca bije hebrejského otroka. Nesmierne ho to rozčúľilo. Poobzeral sa a keď sa uistil, že v dohľade nikto nie je, vrhol sa na Egypťana, zabil ho a zahrabal do piesku. Na druhý deň išiel tadiaľ znovu. Zbadal ako sa bijú dvaja Izraelci. Vyčítavo povedal tomu, ktorý podľa jeho mienky nebol v práve: „Nechaj to! Alebo chceš svojho druhu zabiť?“ On mu však odsekol: „Nehraj sa tu na sudcu! Alebo ma chceš zabiť ako včera toho Egypťana?“ Mojžiš sa naľakal: „Keď to vedia títo dvaja otroci, určite sa to donieslo aj k dvoru. Musím čo najrýchlejšie opustiť Egypt.“ Faraón sa o čine dozvedel a chcel nechať Mojžiša zabiť. To sa už ale Mojžiš ukrýval v midjánskom kraji.

Jedného dňa Mojžiš pásol ovce pri Božej hore – Chorébu. Tam uvidel zvláštnu vec - ker, ktorý horel, ale nezhořel. Povedal si: „Musím sa na to pozrieť zblízka.“ Tu začul mocný hlas: „Mojžiš! Mojžiš!“ Boh ho oslovil... „Videl som útlak svojho ľudu v Egypte. Vyslobodím ho z moci Egypta. Privediem ich opäť do krajiny, ktorá je dobrá a úrodná. Teba, Mojžiš, som vybral, aby si vyviedol môj ľud z egyptského otroctva. Najskôr choď k faraónovi a zjednaj odchod.“ Mojžiš sa zľakol tejto úlohy a veľmi sa zdráhal.

Nakoniec sa predsa len Mojžiš vybral k faraónovi. Faraón však odmietol. Na to Boh povedal Mojžišovi: „Vráť sa znovu k faraónovi a povedz mu, že ak Vás neprepustí dobrovoľne, ukážem jemu i celému Egyptu svoju moc.“ Faraón však nedbal na Božiu moc a žiadosť o prepustenie Izraelcov znovu odmietol.

Vtedy Boh povedal Mojžišovi, že nastal čas pre rozhodné jednanie. Onedlho začali na Egypt dopadať rôzne rany. V prvej rane Boh zoslal premenu vody na krv, v druhej nasledovalo premnoženie žiab. Treťou ranou pre Egypt boli komáre – v obrovských množstvách napádali celú krajinu. Faraón bol ale stále neústupčivý. Boh tedazoslal štvrtú ranu – záplavu múch. V piatej rane Boh postihol chorobou dobytok, takže všetok zahynul. Ďalšou ranou boli vedy, ktoré usmrtili mnoho ľudí. Potom zoslal Boh krupobitie, v osmej rane kobylky, v deviatej tmu po celej krajine, ktorá trvala tri dni.

Boh pohrozil desiatou, najhoršou ranou: „Všetci prvorodení v Egypte zomrú, či už pôjde faraónovho syna alebo syna otrokyne. Zahynie aj všetko prvorodené z dobytky.“ Faraón ale neveril, že by sa niečo takémohlo stať.

Izraelci sa zdesili a pýtali sa, ako sa môžu oni zachrániť. Mojžiš dal zvolať všetkých Izraelcov a povedal im: „Keď sa chcete zachrániť, desiaty deň tohto mesiaca si každá rodina vezme baránka a bude ho opatrovať až do štrnásteho dňa. Večer toho dňa baránka zabijete a jeho krvou pomažete veraje svojich domov. Takto označené domy budú ušetrené poslednej rany. Nikto v nich nezomrie. Tú noc buďte pripravení na odchod.“

O polnoci po dni, ktorý stanovil Boh, všetko prvorodené v Egypte umieralo. Po celej zemi sa rozliehal veľký plač. Nebolo domu, kde by niekto neplakal. Faraón zavolať Mojžiša a Árona a povedal im: „Zoberte sa a choďte všetci preč. Slúžte svojmu Bohu, keď po tom tak túžite!“

Izraelci museli odísť tak rýchlo, že si ani nestačili pripraviť jedlo na cestu. **Po štyristo rokoch sa vydali na cestu do zeme Bohom zaslúbenej ...**

Zdroj: spracované podľa Lukešová, 1993

Príloha 9 Materiál k aktivite „Korene židovskej kultúry a náboženstvá“ – heslá
k príbehu

FARAÓN IZRAELITOV NENÁVIDÍ, CHCE ICH NÁROD VYMAZAŤ ZO SVETA

Z IZRAELITOV SA STÁVAJÚ OTROCI

ROZKAZ USMRTIŤ KAŽDÉHO CHLAPCA HEBREJSKEJ MATKY

**MOJŽIŠ JE VYBRANÝ BOHOM, ABY VYVIEDOL IZRAELITOV
Z EGYPTSKÉHO OTROCTVA**

ŽIDOVSKÁ ŽENA UKRÝVA SYNA DO RÁKOSIA V KOŠÍKU

ŽIDOVSKÉ DIEŤA NACHÁDZA FARAÓNOVA DCÉRA

CHLAPCA NECHÁVA FARAÓNOVA DCÉRA ZACHRÁNIŤ

DOSTAL MENO („VYŤAHUJÚCI Z VODY“)

**AŽ PO DESIATEJ RANE, ZOSLANEJ NA EGYPT BOHOM, PREPÚŠŤA FARAÓN
IZRAELITOV**

MOJŽIŠ VYVÁDZA IZRAELSKÝ ĽUD Z EGYPTSKÝCH PÚT

Zdroj: vlastné spracovanie

Príloha 10 Materiál k aktivite „Aj legendy patria k dejinám – text

Legenda o golemovi nás zavedie do Prahy na sklonku 16. storočia, do doby vlády cisára Rudolfa II. V tomto čase bol pražským rabínom Jehuda, muž, o ktorého činoch kolovali príbehy.

Hovorí sa, že raz v noci sa rabínovi zjavil nápis: „Vytvor z hlíny tvora, ktorý ti bude pomáhať proti nepriateľom.“ Jehuda vstal a do rána sedel nad starými knihami, dokiaľ nenašiel to, čo hľadal. Na malý kúsok pergamenu poznamenal niekoľko posvätných slov. Potom dal zavolať dvoch svojich najvernejších žiakov a požiadal ich o pomoc. Niekoľko dní všetci traja odetí do bielych rúch chodievali okolo Vltavy. Až na siedmy deň našli miesto s jemnou vlhkou hlinou, z ktorej uhnietli postavu veľkého človeka, golema.

Keď boli hotoví, povedal rabín jednému zo žiakov: „Ty máš povahu ohňa. Sedemkrát obíď golema a opakuj pritom posvätné slova.“ Žiak urobil tak, ako mal nakázané. Obišiel golema prvýkrát a hlinené telo vyschlo. Obišiel ležiacu postavu druhýkrát, tretíkrát a z golema začalo sálať teplo. Keď dokončil siedme kolo, bola golemova postava rozpalená dočervena ako žeravé železo.

Podobne prikázal aj druhému žiakovi, ktorý mal povahu vody. Akonáhle obišiel ležiace telo, golem začal chladnúť. Pri každom ďalšom kroku bolo golemovo telo chladnejšie a chladnejšie, až dostalo farbu a vláčnosť ľudskej kože. Nakoniec začal obchádzať rabín sám. Obchádzel golema a opakoval posvätné slová. Keď dokončil siedme kolo, nahol sa nad golemovu hlavu, otvoril mu ústa a pod jazyk mu vložil malý pergamenový lístok s tajomným nápisom. Golem sa náhle pohol, otvoril oči a pomaly vstal. Takto bol stvorený živý tvor zo štyroch živlov – zo zeme, vody, ohňa a vzduchu.

Golem bol od človeka na nerozoznanie. Bol iba omnoho väčší a nevedel rozprávať. Rabín a jeho pomocníci ho obliekli a prišli s ním k rabínovi domov. Rabín Jehuda posadil golema v kuchyni na drevenú lavicu a povedal svojej žene Perle: „Priviedol som do synagógy nového sluhu. Volá sa Jozef a bude u nás bývať. Nepoužívaj ho však na domáce práce.“

Počas dňa golem pomáhal rabínovi v synagóge alebo nečinne sedel na svojej drevenej lavici v kuchyni, v noci sa prechádzal uličkami židovského ghetta a strážil.

Raz, pred Veľkou nocou, sa neďaleko židovského ghetta stratila kresťanská slúžka. Šušľalo sa, že za jej zmiznutie sú zodpovední Židia. Podozrenie padlo na golema. Hrozilo, že rozvášnený dav vtrhne do ghetta a začne pustošiť. Rabín vedel, že je zle. Zavolať golema a prikázal mu, aby stratenú slúžku našiel a priviedol ju naspäť. Golem ju dlho hľadal, no nakoniec ju našiel v zabudnutej dedinke a uháňal s ňou späť do Prahy.

Jedného dňa ochorela rabínova malá dcérka. Ležala akoby bez života. Nadišiel piatok a rabín sa s hlavou plnou starostí odobral do synagógy, aby tam deväťdesiatym druhým žalmom ohlásil príchod soboty. Na golema a na to, že mu musí vybrať starý „šém“ a nahradiť ho novým zabudol.

Medzitým s golemom akoby šli všetci čerti. Vybehol na ulicu a začal vyvádzať. Rozbíjal okna, vyvracal stromy aj s koreňmi, ničil všetko, čo sa mu postavilo do cesty.

Rabín zatiaľ odspieval slávnostný žalm. Tým sa začala sobota, čas odpočinku. Do synagógy vtrhla vydesená slúžka a oznámila, čo sa deje. Rabín chvíľu váhal, no nakoniec vybehol zo synagógy. „Jozef, zastav sa!“ zakričal, keď ho zbadal. V tu chvíľu bes ustal. Rabín prišiel ku golemovi stojacemu uprostred tej spúšte, vybral mu spod jazyka starý šém a vložil nový. Potom golemovi tichým hlasom prikázal, aby išiel v tichosti odpočívať.

Rabín Jehuda sa vrátil do synagógy a ešte raz odspieval slávnostný žalm, ktorým ohlásil sobotu. Hovorí sa, že na pamiatku tejto udalosti saspieva v Staronovej synagóge v Prahe tento žalm dvakrát, čo sa nedeje nikde inde vo svete.

Onedlho nato rabín prikázal golemovi, aby prišiel na pôjd synagógy, kde si môže poriadne odpočínať. Golem počúvol. Rabín privolať svojich dvoch pomocníkov, s ktorými pred časom golema oživil. Spoločne sa postavili k hlave spiaceho golema. Potom odriekali odzadu posvätnú vetu a rabín vybral golemovi z úst šém. Golemov dych sa zastavil. Rabín a jeho pomocníci začali jeden po druhom odzadu obchádzať ležiace telo. Pri každom ďalšom kroku chladol viac a viac a farba jeho kože se menila, až sa nakoniec golemovo telo premenilo na hlinu.

Rabín rozhlásil, že golem odišiel a nikdy sa už nevráti. A tak rovnako záhadne, ako sa golem v živote pražského židovského ghetta objavil, tak z neho bez stopy zmizol.

Zdroj: podľa Václav Cibula, 2006

Príloha 11 Materiál k aktivite „Židia na Slovensku v medzivojnovom období a na začiatku druhej svetovej vojny.“ – plagát

Zdroj:

<http://www.google.sk/imgres?q=protižidovská+propaganda&um=1&hl=cs&tbo=d&biw=1639&bih=800&tbn=isch&tbnid=2WL3ExBjhdi6yM:&imgrefurl=http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/slovensky-zidovsky> 15.10.2011

Príloha 12 Materiál k aktivite „Židia na Slovensku v medzivojnovom období a na začiatku druhej svetovej vojny.“ – legislatíva

Vládne nariadenie
zo dňa 18. apríla 1939

**o vymedzení pojmu žida a usmernení počtu židov
v niektorých slobodných povolaniach.**

Vláda Slovenského štátu nariaďuje podľa § 4 zákona zo dňa 14. marca 1939, č. 1 Sl. z., o samostatnom Slovenskom štáte:

ČASŤ PRVÁ.

Vymedzenie pojmu žida.

§ 1.

(1) Za žida sa pokladá bez ohľadu na pohlavie a štátnu príslušnosť:

1. kto je, alebo bol izraelitského vierovyznania, i keď po 30. októbri 1918 prestúpil na niektorú kresťanskú vieru,

2. kto je, alebo bol bez konfesie a pochádza aspoň z jedného rodiča izraelitského vierovyznania,

3. kto pochádza z osoby, uvedenej pod bodmi 1 alebo 2, (vyjmúc takého potomka, ktorý sám prestúpil na niektorú kresťanskú vieru pred 30. októbrom 1918),

4. kto uzavrel po dni účinnosti tohto nariadenia manželstvo s osobou, uvedenou pod bodmi 1 až 3, po dobu trvania tohto manželstva,

5. kto po dni účinnosti tohto nariadenia žije s osobou, uvedenou pod bodmi 1 až 3, v mimomanželskom spoločenstve, ako aj potomkovia, splodení v takomto spoločenstve.

(2) Výnimku v prípadoch zvláštneho zreteľa hodných stanoví vláda.

Zdroj: <http://www.upn.gov.sk/obdobie-1939-1945/dokumenty-1939-1945/> 25.2.2010

Nariadenie
zo dňa 9. septembra 1941
o právnom postavení Židov.

§ 1.

(1) Za Žida podľa tohto nariadenia sa bez ohľadu na pohlavie pokladá:
a) kto pochádza najmenej od troch podľa rasy židovských starých rodičov;
b) židovský miešanec, ktorý pochádza od dvoch podľa rasy židovských starých rodičov [§ 2, písm. a)], ak

1. dňa 20. apríla 1939 bol alebo po tomto dni sa stal príslušníkom izraelitského (židovského) vyznania,

2. po 20. apríli 1939 vstúpil do manželstva so Židom [písm. a)],

3. pochádza z manželstva so Židom [písm. a)], uzavretého po 20. apríli 1939,

4. pochádza z nemanželského styku so Židom [písm. a)] a narodil sa ako nemanželské dieťa po 20. februári 1940.

(2) Za židovského starého rodiča podľa rasy v smysle ustanovení tohto nariadenia má sa pokladať ten, kto patril k izraelitskému (židovskému) vyznaniu.

§ 2.

Za židovského miešanca podľa tohto nariadenia sa pokladá:

a) kto pochádza od dvoch podľa rasy židovských starých rodičov (§ 1, ods. 2), ak sa podľa § 1, písm. b) nepokladá za Žida,

b) kto pochádza od jedného podľa rasy židovského starého rodiča (§ 1, ods. 2).

§ 8.

(1) Židia sú povinní nosiť židovské označenie. Podrobnosti o tvare označenia a o spôsobe jeho nosenia, ako aj všeobecné výnimky po dohode s rezortne príslušným ministrom určí minister vnútra vyhláškou v Úradných novinách.

§ 9.

(1) Zakazuje sa uzavrieť manželstvo medzi Židom (Židovkou) a Nežidovkou (Nežidom) a medzi Židom (Židovkou) a židovskou miešankou (miešancom) [§ 2].

§ 10.

Vedomý mimomanželský pohlavný styk medzi Židom (Židovkou) a Nežidovkou (Nežidom) sa tresce ako prečin väzením do 5 rokov.

§ 12.

(1) Židia nemajú volebné právo a nie sú voliteľní do Snemu Slovenskej republiky ani do orgánov verejnoprávnych korporácií.

(2) Žid nemôže byť ustanovený za funkcionára štátu a verejnoprávnych korporácií a ustanovizní vôbec.

§ 14.

(1) Žid nesmie byť ustanovený za znalca, odhadcu, tlmočníka, sudcu laika, konkurzného správcu, vnúteného správcu v súdnom alebo inom pokračovaní, za poručníka, opatrovníka, výjímuc ustanovenie za poručníka a opatrovníka pre poručenca alebo opatrovanca-Žida.

§ 15.

(1) Žid nesmie byť zamestnaný v službách štátu, taktiež v službách verejnoprávnych korporácií a verejných ustanovizní vôbec, počítajúc do toho aj nositeľov verejnoprávneho poistenia, a to ani ich alebo nimi spravovaných alebo dotovaných ústavov, podnikov, fondov a zariadení, výjímuc židovských kultúrnych, kultových a sociálne-zdravotných ustanovizní ako aj Ústredne Židov.

(2) Ustanovenia ods. 1 platia aj o židovských miešancoch, uvedených v § 2, písm. a).

Dôstojníkom a poddôstojníkom brannej moci alebo žandárstva nemôže byť ani židovský miešanec uvedený v § 2, písm. b).

§ 16.

(1) Žid nemôže byť:

- a) verejným notárom (verejnonotárskym osnovníkom),
- b) advokátom (advokátskym osnovníkom),
- c) civilným inžinierom.

§ 18.

(1) Židia nemôžu vykonávať lekársku a zverolekársku prax.

§ 20.

(1) Žid nemôže vykonávať lekárnickú prax.

§ 25.

Štátne bezpečnostné orgány môžu kedykoľvek previesť u Židov osobnú a domovú prehliadku prehliadku, a to aj bez písomného príkazu úradu alebo súdu.

§ 29.

(1) Ministerstvo vnútra a jemu podriadené úrady verejnej správy vnútornej určia pre Židov obmedzenie alebo zakázanie pobytu v určitých obciach (mestách) alebo v určitých ich častiach (námestiach, uliciach, parkoch, kúpalistiach a pod.), ako aj návštevu určitých podnikov (kúpeľov, hostincov, kaviarní, výstav a pod.).

§ 30.

(1) Zakazuje sa zriaďovať židovské spolky alebo židovské organizácie [§ 4, písm. f)] okrem židovských náboženských obcí.

(2) Jedinou organizáciou Židov, žijúcich na území Slovenskej republiky, výlučne povolanou zastupovať ich kolektívne záujmy, je Ústredňa Židov so sídlom v Bratislave.

§ 33.

Židia nesmú usporiadať verejné shromaždenia alebo sprievody a nesmú sa zúčastniť na iných verejných shromaždeniach.

§ 34.

(1) Žid nesmie byť vydavateľom, redaktorom (zodpovedným redaktorom), ani prispievateľom nijakého časopisu okrem prípadného časopisu vydávaného Ústredňou Židov.

§ 38.

(1) Židia sa vylučujú z akéhokoľvek štúdia na všetkých školách a učebných ústavoch okrem škôl ľudových a okrem kurzov osobitne pre nich zriadených.

(2) Židia v školopovinnom veku môžu svoju školskú povinnosť plniť iba v osobitných ľudových školách alebo triedach, ktoré k tomuto cieľu určí Ministerstvo školstva a národnej osvety.

§ 43.

(1) Zamestnávať Žida v hocakom služobnom, pracovnom alebo učebnom pomere možno len po udelení povolenia (ods. 3).

§ 52.

Židia nemôžu nadobudnúť oprávnenie loviť ryby.

§ 53.

Žid nemôže riadiť slovenské motorové vozidlo (§§ 1 a 12 zák. č. 81/1935 Sb.z. a n.), ani obdržať povolenie na jeho riadenie.

§ 54.

(1) Spôsob cestovania Židov na štátnych železničiach, ako aj iných verejných hromadných dopravných prostriedkoch upraví minister dopravy a verejných prác vyhláškou v Úradných novinách.

§ 110.

(1) Židia, nežidovskí manželia Židov a židovské sdruženia sú povinní vykázať všetok svoj majetok v tuzemsku a v cudzine.

§ 170.

Ústredný hospodársky úrad môže cieľom vylúčenia Židov a židovských sdružení zo slovenského hospodárskeho a sociálneho života nariadiť:

a) likvidáciu židovského podniku,

b) prevod podniku Žida alebo židovského sdruženia na Nežida, alebo na nežidovské sdruženie, ktorého sa Žid nezúčastní, za likvidačnú hodnotu podniku.

Zdroj: <http://www.upn.gov.sk/obdobie-1939-1945/dokumenty-1939-1945/> 25.2.2010

Príloha 13 Materiál k aktivite „Konečné riešenie.“ – text

Deportácie a život v koncentračnom tábore

(Výpoveď)

„Dali nás do vagónov plno ľudí, že sme sa nevedeli pohnúť, plno ľudí a ešte každý mal dajakú malú batožinu, takže to bolo dačo strašné. A dali nám tam jesť, marmeládu len tam nám dali, plno, také bedničky. A ja odvtedy nenávidím marmeládu, lebo sme nejedli ju vôbec, ale sme boli úplne zašpinené, lebo na tých bedničkách sme sedeli. Strašné to bolo. Cestovali sme asi dva dni a prišli sme, nevedeli sme, že kam, kde, nikto nám nič nepovedal.

Prišli sme do Poľska, do Treblinky. Tam nás vyvagonírovali a sme zišli dole, sme mysleli, že ideme na tú prácu, ale jak nás vyvagonírovali, tak hneď starých ľudí dali nabok. Moja mamka mala ešte, som mala bračeka, štyriročného, najmenšieho, mamka mala malého na ruke, tak ich hneď dali nabok. Dvaja bratia išli s otcom na druhú stranu zase. Ja som mala sestru štrnásťročnú, tak nás zase spolu. To nás sácali hore - dole, nevedeli sme, že čo máme robiť, lebo nevedeli sme, že čo sa s nami robí vlastne. Z jednej strany na druhú nás sotili a plno esesmanov, psy tam boli, tie vlčiaky, no a tá moja sestra, už nás hnali jak dobytok. Tak moja sestra išla so mnou, ale mala štrnásť rokov, ale taká nízka bola, tak ten esesák videl, že ešte je mladá veľmi, tak ju sotili zase na tú stranu, kde mamička išla. Tak ja som ešte toľko zahliadla, som kričala na mamku, ale moja mamka bola taká zamyslená, že ani sa neohliadla. Išla s mojou tetou, aj s jej deťmi, teta mala tiež deti, dvoch synčekov. Toľko som videla, že moja sestra ešte dobehla k mamke.

Potom ma ten Nemeц sotil, ja som musela ísť. Hnali nás jak dobytok. Potom nás nahnali do jednej miestnosti, všetko sme museli dať dole, šaty naše. Ostrihali nás úplne na chlapcov, že jeden druhého, som tam mala priateľky, ani sme sa nepoznali vôbec. A dali nám také jak súkno, nie súkno, ale také texaskovina, jak sivé šaty, také jak plechy to boli, bez bielizne, bez všetkého, dreváky na nohy a ďalej nás transportovali ďalej, ďalej nás hnali.

...Vtedy sme ešte neboli takí vyhľadovaní, sme nevedeli, že čo to je. Potom sme videli, že je to chlieb. Tak nás tam natrepali do toho a potom ráno nám dali nejaký čaj, čistý čaj, nič iné a vyhnali nás na dvor.

...My sme tak vedeli, že my budeme pracovať a každý týždeň nám povedali, že sa stretneme s rodičmi... Tak sme čakali, čakali, prišla jedna nedeľa, druhá nedeľa a nikde nič.

Tak ich sme sa pýtali, že kedy sa už stretneme s rodičmi. A oni pozreli na nás a hovoria, že Vaši rodičia už sú dávno tam, v mrakoch, v dyme. No a tak potom už sme sa trošku tam zorientovali, no každý deň nás vyhnali, to bolo pri bloku, a tam sme boli celý deň na tom horúcom slnku. Matky boli s dcérami, tak každá sa bránila, strach mali matka o dcéru, dcéra o matku, alebo sestry boli spolu, no a keď niektorá odpadla, už ju niesli preč,

už ju niesli do krematória.

Takže na obed nám tam doniesli,

bola repa ako pre dobytok, uvarená trošku vode a toto nám dali obed. Ale my sme to nevládali ešte jesť vtedy, neboli sme natoľko vyhľadovaní, tak to tam ostalo na tom slnku. No, ale prišli časy, že veru sme sa aj o tú repu biliti, lebo sme boli takí hladní, a nemali sme čo jesť, takže všetko bolo cenné.

Videli sme, že idú transporty. Išli starí ľudia, mladí ľudia s deťmi, niesli balíky a my sme už vedeli, že oni kde idú. To bolo dačo strašné, sme plakali, že chudáci nevedia, že kde ich nesú. A tie krematória, deň a noc horeli tam, prv ich odniesli do plynu, tam boli tie plynové komory a potom z plynu ich rovno dali do toho krematória. Tam robili komandá - chlapi, robili tam tri mesiace, im dali jesť a piť, opili ich, len aby vládali to robiť. Tých chlapov každé tri mesiace menili, potom aj ich dali do plynu, aby nikomu nepovedali, aby nemali svedkov.“

Zdroj: prepis nahrávky ženy, 1924, DSH Bratislava

Príloha 14 Materiál k aktivite „Židia na Slovensku v medzivojnovom období a na začiatku druhej svetovej vojny.“ – zadanie k skupinovej práci

1. dvojica – objasniť pojmy koncentračný tábor, vyhladzovací tábor
2. dvojica – označovanie väzňov, akí ľudia boli väznení v táboroch
3. dvojica – kde sa nachádzali tábory, charakterizuj jeden z nich
4. dvojica – strava v táboroch, ubytovanie
5. dvojica – práca v táboroch,
6. dvojica – čo je to geto, aké boli v getách podmienky, vymenuj niektoré z nich
7. dvojica – čo to boli plynové komory, ako vyzerali, aký účel plnili
8. dvojica – čo to boli pracovné tábory, kde na Slovensku sa nachádzali, aký účel plnili

Zdroj: vlastné spracovanie

Príloha 15 Materiál k aktivite „Život po ...“ – stanoviská s hárkom papiera

1.

„... Niektorí dýchali, niektorí už nie. Ja som ešte dýchala. Zrazu som mala pocit, že počujem hlas a ten povedal: „To je koniec, nedýcha.“ Tak, ako som sa nemohla pohnúť, tak som vstala na kolená a preliezla všetky tie mŕtvolky. Ani neviem, kde som tú silu brala. To viem, že nebola moja. Ta išla odneiaľ ... Predo mnou bola stanica Červeného kríža a tam som zaliezla...“ Zdena Fantlová

Úloha:

Zamyslite sa nad tým, kde v hraničných situáciách berú ľudia silu prežiť. Svoje postrehy zapíšte.

2.

„Môj chlapec plakal, že má hlad. Náhodou som tam videla kúsok chleba, tak som mu ho dala. – Ja som kradla. – Nezabudnem na to!“ Alice Herz Sommerová

Úloha:

Zamyslite sa nad etickou dilemou: ukradnúť s cieľom niekomu pomôcť, alebo kradnúť? Svoje názory stručne sformulujte a zapíšte.

3.

„Keď sme sa potom dostali do Anglicka cez Poľsko, tak ten anglický úrad sa o mňa postaral a poslal ma do školy. Ja som sa veľmi dobre učila, náš riaditeľ tvrdil, že by som mala ísť na univerzitu. Ja som povedala: „Nie, ja na univerzitu nepôjdem, ja musím niečo urobiť, aby sme sa zbavili tých hitlerovských Náckov a tak som sa prihlásila dobrovoľne k letcom.“ Ruth Tosková

Úloha:

Pokúste sa odpovedať na otázku: Čo viedlo ľudí k zapojeniu sa do protinacistického odboja? Zamyslite sa nad vzťahom odboj – sloboda a svoje názory zapíšte.

4.

„Tak som sa postavila na cestu a išla som presvedčať tých ustupujúcich Nemcov, aby sa dali do lesov, že im tam budem nosiť jedlo. Čo tu bojujú, za koho? Ved' to boli chudáci, a oni naozaj išli a boli šťastní.“

Otázka režisérky: „A prijali tí partizáni nemeckých vojakov? „Áno, ved' čo mali robiť. Niektorých zastrelili, tých čo boli veľmi ‚Heil Hitler‘, ale niektorých prijali.“ Pavla Kovačová

Úloha:

Zamyslite sa nad pojmi vlna – trest – odplata. Svoje myšlienky sformulujte a zapíšte.

5.

„Permanentne sme žili v strachu. Mali sme zbalené štyri batohy. Jedného dňa zazvonili u nás a povedali: ‚Vezmite si veci a poďte.‘“ Erika Bezdičková

Úloha:

Z čoho pramenil ich strach? Vedeli, kam ich odvezú? Pokúste sa odhadnúť, čo mali v batohu. Diskutujte a názory, na ktorých sa zhodnete, zapíšte.

6.

„Ten jeden hovorí: ‚No ved' ona vyzerala ako človek.‘ Tá propaganda bola taká, že oni s nami tak zachádzali a mali nás ako dobytok.“ Zuzana Ružičková

Úloha:

Aký cieľ má propaganda? Ako je možné, že ľudia dokonca uverili, že Židia nie sú ľudia? Aké sú hranice ľudskej dôstojnosti? Svoje názory zapíšte.

Zdroj: Jeden svet na školách, 2008

Príloha 16 Materiál k aktivite „Páchatel', obeť, pomáhajúci, prizerajúci.“ - fotografie

Identita osôb:

- 1. obr. – Juana Borman - páchatel'
 - 2. obr. – Hannah Szenes - pomáhajúci, obeť
 - 3. obr. – Irma Grese – páchatel'
 - 4. obr. – Maximilián Kolbe – obeť
 - 5. obr. – P.P.Gojdič – pomáhajúci
 - 6. obr. – dr. Mengele - páchatel'
-

Zdroj: www.holokaust.cz 15.6.2008

Príloha 17 Materiál k aktivite „Páchatel', obeť, pomáhajúci, prizerajúci.“ - texty

Páchatel'mi zločinov boli nielen nemeckí nacisti a jednotky SS. K vojnovým zločincovi a k vraždeniu Židov sa dobrovoľne pridali aj príslušníci iných národov. V niektorých európskych krajinách (Slovensko, Rumunsko, Chorvátsko, Maďarsko) sa miestne fašisticko – klerikálne režimy dobrovoľne stali páchatel'mi vojnových zločinov.

V Rumunsku sa v roku 1938 a opäť v roku 1940 dostali k moci vraždiace antisemitské sily a výsledkom bola masová vražda asi 260 000 rumunských a viac než 100 000 ukrajinských Židov rumunskými ozbrojenými silami v spojení s nacistickým Nemeckom.

Na surovom zabíjaní sa podieľali aj Litovci, Lotyšci, Ukrajinci a ďalší...

Štúdia Julie Gorin prináša podrobnú správu o zločinoch chorvátskych Ustašovcov nielen voči chorvátskym Židom, ale aj voči srbským ortodoxným kresťanom.

Neslávne známymi spolupáchatel'mi voči Židom bola aj bieloruská a ukrajinská pomocná polícia (Schutzmannschaften, jednotky civilnej ochrany, Hiwis = Hilfswillige „dobrovoľní pomocníci“). Najmä na ukrajinských strážnikov z ghett či koncentračných táborov preživší spomínajú s hrôzou.

Zamysli sa: Aké dôvody mali príslušníci iných národov pridať sa k nemeckej okupačnej moci? Myslíte si, že je dôležité pomenovať vinníkov aj „z vlastných radov“?

Zdroj: <http://www.synagoga-turnov.cz/cs/nabidka-pro-skoly.html> 15.11.2011